

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Brno 2011

Vladimír Janečka

UNIVERZITA TOMÁŠE BATI VE ZLÍNĚ
FAKULTA HUMANITNÍCH STUDIÍ
Institut mezioborových studií Brno

Význam speciálně výchovných postupů v zacházení s odsouzenými

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Vedoucí bakalářské práce:
PhDr. Miloslav Jůzl Ph.D.

Vypracoval:
Vladimír Janečka

Brno 2011

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci na téma Význam speciálně výchovných postupů u odsouzených zpracoval samostatně a použil jsem literaturu uvedenou v seznamu použitých pramenů a literatury, který je součástí této bakalářské práce.
Elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné.

V Břeclavi dne 30. 3. 2011

.....
Podpis

Poděkování

Děkuji panu PhDr. Miloslavu Jůzlovi, Ph.D. za velmi užitečnou metodickou pomoc, kterou mi poskytl při zpracování mé bakalářské práce.

Také bych chtěl poděkovat své manželce Kateřině za morální podporu pomoc a trpělivost, kterou mi poskytla při zpracování mé bakalářské práce, a které si nesmírně vážím.

Vladimír Janečka

OBSAH

I. TEORETICKÁ ČÁST

Úvod

1. Výkon trestu odnětí svobody (VTOS).....	4
2. Programy zacházení uplatňované v systému VS ČR.....	7
2.1 Pracovní aktivity a zaměstnávání odsouzených ve VTOS.....	9
2.2 Vzdělávací aktivity a vzdělávací systém VTOS.....	11
2.3 Zájmové aktivity.....	15
2.4 Oblast utváření vnějších vztahů.....	16
3. Speciálně výchovné aktivity jako nedílná součást programů zacházení.....	18
3.1 Výcvik sociálních dovedností.....	19
3.2 Terapie.....	20
3.3 Programy zaměřené na prevenci užívání návykových látek.....	25
3.4 Postupy zaměřené na přípravu po propuštění z výkonu trestu.....	26
4. Vznik a vývoj, profilace věznice Břeclav.....	28
4.1 Tvorba a následná dokumentace vzdělávacích, zájmových a speciálně-výchovných programů.....	28
4.2 Programy zacházení uskutečňované ve věznici Břeclav.....	31
II. PRAKTICKÁ ČÁST – cíl výzkumu, úkoly práce, stanovení hypotéz.....	38
5. Metody, techniky výzkumu a výzkumný vzorek.....	39
5.1 Aplikovaná metoda.....	39
5.2 Výzkumný vzorek, zdroje a typy dat.....	39
6. Výsledky šetření a jejich interpretace.....	41
6.1 Verifikace hypotéz.....	49
Závěr.....	51
Resumé.....	53
Anotace.....	54
Seznam použité literatury.....	55
Odkazový a poznámkový aparát.....	56
Seznam symbolů a zkratek.....	57
Přílohy.....	58

Úvod

Vězeňská služba České republiky (dále jen VS ČR) prochází od pádu totalitního režimu v ČR řadou změn. Za významnou a rozhodující změnu lze považovat přístup k vězeňskému režimu resp. zacházení s vězni. Dle Evropských vězeňských pravidel přijatých Radou Evropy v roce 1987 je uvěznění odnětím svobody chápáno jako trest sám o sobě a podmínky vězeňského režimu proto nemají prohlubovat tento stav (výjimku tvoří opatření k udržení disciplíny v důsledku nevhodného chování vězňů). Český vězeňský systém je plně v souladu s těmito pravidly, tzn., že trest začal být chápán jako prostředek nejen k naplnění spravedlnosti, ale současně také k dosažení změn v chování jedince, který porušil zákon. Účelem výkonu trestu odnětí svobody je snaha o možnou reintegraci odsouzeného se zřetelem na individuální osobnost každého jedince.

Základní principy v práci s vězněnými osobami jsou zaměřeny na zásady humanity, respektování lidské důstojnosti a široké spolupráce s odsouzenými. Smyslem těchto zásad je minimalizovat trauma vzniklé uvězněním a současně podporovat průběh penitenciárního procesu všemi dostupnými prostředky.

Mezi tyto prostředky patří i programy zacházení (dále PZ), které zahrnují stanovený celodenně probíhající specifický soubor činností. Tento komplexní program je hlavním pedagogickým prostředkem výchovného působení na odsouzené. Stěžejním cílem programů zacházení je **korekce nežádoucích vzorců chování** a podpora při cestě vedoucí k **seberegulaci**.

Téma své bakalářské práce: „Význam speciálně výchovných postupů v zacházení s odsouzenými“ jsem si vybral, protože jako příslušník Vězeňské služby ČR na pozici Inspektor strážní a dozorčí služby, přicházím každodenně do kontaktu s odsouzenými Věznice Břeclav. Při svých pravidelných kontrolách na oddělení výkonu trestu, často sleduji práci vychovatelů a terapeutů s odsouzenými. Jejich práce mě zaujala, a proto jsem se začal podrobněji zajímat o náplň volného času odsouzených a jejich činnost ve vzdělávacích, terapeutických a zájmových skupinách.

Věznice Břeclav pracuje s odsouzenými ve výkonu trestu s dohledem, ostrahou a také s obviněnými umístěnými ve výkonu vazby. Zaujala mě šíře nabídky volnočasových aktivit, a proto jsem se rozhodl analyzovat spokojenost odsouzených s nabízenými aktivitami, účast jednotlivých odsouzených na aktivitách a rozdíl

v náplni volného času u odsouzených v civilním životě a během výkonu trestu odnětí svobody. Zajímalo mě, jak odsouzení trávili volný čas před výkonem trestu, jaké aktivity si zvolili ve věznici, a jaký je jejich názor na možnosti smysluplného trávení volného času ve výkonu trestu. Také mě zajímalo, zda odsouzení nenavštěvují některé kroužky účelově, jenom kvůli dobrému hodnocení, které jim může usnadnit získat podmíněčné propuštění z výkonu trestu, většímu počtu vycházek, nebo povolení opuštění věznice na více dnů.

Cílem mé bakalářské práce je:

- analyzovat programy zacházení uplatňované Vězeňskou službou ČR,
- analyzovat speciálně výchovné postupy a objasnit jejich význam pro odsouzené ve výkonu trestu odnětí svobody.

Bakalářská práce se dělí na část teoretickou a část praktickou.

Teoretická část obsahuje:

První kapitola obsahuje informace o systému a fungování výkonu trestu odnětí svobody uskutečňovaném Vězeňskou službou ČR.

V **druhé** kapitole se zabývám analýzou programů zacházení zavedenými Vězeňskou službou ČR, jejich smyslem, druhy a cílem.

Třetí kapitola obsahuje analýzu speciálně výchovných postupů uplatňovaných ve věznicích v ČR a jejich významem.

Čtvrtá kapitola pojednává o vzniku věznice Břeclav, její reprofilaci a komplexně analyzuje programy zacházení zde uplatňované.

Praktická část bakalářské práce obsahuje:

A/ Stanovení cílů, hypotéz, úkolů, metodiky praktické části práce.

B/ Výsledky, interpretace a závěry dotazníkového šetření, verifikaci hypotéz výzkumu ve věznici Břeclav.

I. Teoretická část

1. Výkon trestu odnětí svobody

Výkon trestu odnětí svobody (dále jen VTOS) ve věznicích a ve zvláštních odděleních vazebních věznic upravují tyto zákony:

- 1. Zákon č.555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční stráží České republiky, v platném znění.**
- 2. Zákon č. 40/2009 Sb. Trestní zákoník.**
- 3. Zákon č. 169/1999 Sb. o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.**

(www.vscr.cz)

Orgánem zajišťujícím výkon trestu odnětí svobody je VS ČR. Trest se vykonává ve věznici, nebo na zvláštním oddělení vazební věznice. Odsouzení se umísťují podle charakteru trestného činu do 4 typů věznic: s dohledem, s dozorem, s ostrahou a se zvýšenou ostrahou. O umístění rozhoduje soud. O umístění do konkrétní věznice rozhoduje dispečer generálního ředitelství, s přihlédnutím na vzdálenost rodiny k místu věznění, profilaci věznice a druhem programů zacházení.

V České republice se v současnosti nachází 36 věznic, z toho 10 vazebních, 2 detenční ústavy a 24 věznic s výkonem trestu odnětí svobody.

V některých věznicích je zahrnuto hned několik typů výkonů trestů, jiné se specializují na jeden druh výkonu trestu. Ve věznicích jsou zřizována také speciální oddělení (např. pro osoby mentálně retardované, jedince s různými druhy závislostí, s poruchami chování, s nařízenou sexuologickou léčbou, nebo oddělení pro trvale pracovně nezařaditelné).

Práce zaměstnanců na těchto odděleních probíhá systematicky, často je podporována medikamentózní léčbou a podílejí se na něm nejenom odborníci z řad zaměstnanců vězeňské služby, ale také např. odborníci psychiatrických léčeben - lékaři.

Do výkonu trestu lze přijmout odsouzeného jen na základě písemného nařízení výkonu trestu vyhotoveného soudem. Při přijetí do výkonu trestu musí být odsouzený prokazatelně seznámen se svými právy a povinnostmi podle zákona

č. 169/1999 Sb. a vyhlášky č. 345/1999 Sb., řádu výkonu trestu a vnitřního řádu věznic (www.vscr.cz).

Zaměstnaneckou strukturu VTOS tvoří příslušníci VS ČR, (jsou zařazení ve služebním poměru a jejich prací je zajišťovat bezpečnost na tomto oddělení) a občanští zaměstnanci - specialisté, kteří zajišťují odbornou, výchovnou, psychologickou a sociální práci na jednotlivých odděleních.

Nejčastěji se jedná o tyto profese:

Psycholog - jeho náplní je komplexní zabezpečení psychoterapeutických služeb. Psychologicky diagnostikuje odsouzené, zpracovává jejich psychologické posouzení a doporučuje vhodné PZ. Vede psychoterapeutické programy a krizové intervence.

Sociální pracovník - poskytuje odsouzeným sociálně právní poradenství, podílí se na programech PZ. Je v součinnosti se státními institucemi (soudy, stání zastupitelství, městské úřady, matriky atd.) a pomáhá odsouzeným např. s vyřizováním dokladů, hledáním bydlení aj.

Vychovatel – je s odsouzenými v přímém dennodenním kontaktu. Odsouzení se na něj obracují s problémy, které potřebují řešit. Jeho základním úkolem je komplexní výchovná a vzdělávací, diagnostická a preventivní činnost. Vychovatel také vede odsouzené k upevňování každodenních návyků a samostatné činnosti.

Vede výchovné a vzdělávací činnosti a zpracovává veškerou administrativní agendu spojenou z VTOS.

Speciální pedagog – je důležitou součástí týmu - zpracovává, tvoří a vede aktivity PZ. Poskytuje pedagogickou a odbornou pomoc, podílí se na rozhodování o přerušení VTOS.

Pedagog volného času – jeho hlavním úkolem je usměrňovat a vyplňovat volný čas odsouzených ve VTOS. Podílí se také na konkrétních kroužcích a na organizování volnočasových akcí pro odsouzené. Sleduje a vyhodnocuje jednotlivé aktivity, sociální vztahy a atmosféru ve skupinách.

Vychovatel terapeut – jeho pracovní náplň tvoří terapeutická práce s odsouzenými. S využitím různých terapeutických metod a přístupů, realizuje různé formy individuální i skupinové terapie.

2. Programy zacházení

Zacházení je ústředním pojmem penologie (věda o trestech a trestání) a můžeme ho definovat jako „soubor aktivit vězeňských pracovníků aplikovaný s cílem motivovat odsouzeného k práci na sobě samotném a tím pomáhat zvyšovat jeho šance na život v zákonnosti po propuštění z vězení (Hála, 2005, str. 45).

Programy zacházení jsou zakotveny v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody č. 169/1999 Sb., upravuje je také vyhláška ministerstva spravedlnosti č. 345/1999 Sb. a metodický list č. 6/2007 ředitele odboru výkonu vazby a výkonu trestu generálního ředitelství Vězeňské služby. Kromě toho jsou programy zacházení zakotveny i ve vnitřním řádu každé věznice. Tento vnitřní řád přesně vymezuje druh a obsah činností, které věznice odsouzeným poskytuje (www.vscr.cz).

Program zacházení se dělí na pracovní, vzdělávací, speciálně výchovné, zájmové aktivity a oblast utváření vnějších vztahů.

Úkolem programů zacházení ve výkonu trestu odnětí svobody, je odsouzeného zaujmout, vzdělat, zafixovat správné modely chování a ujasnit si hierarchii životních hodnot.

Můžeme říci, že takový program má každý člověk ve svém životě, pouze ho nemá napsaný. Zdravá výchova v rodině je vlastně „programem zacházení“. Obsahuje obyčej, postoje a návyky, které si přinesli do své nové rodiny rodiče a předávají je svým dětem. Odsouzení ve výkonu trestu odnětí svobody často žádný takový program nezažili. Jejich osobnost je většinou charakterizována řadou asociálních až antisociálních a patologických rysů.

Tyto sociální a psychologické újmy hrají ve vývoji lidí podstatnou roli, odrážejí se v jeho chování a vnímání okolí. Znalosti všech okolností, které vedly k páchání trestné činnosti, jsou důležité v zacházení s těmito osobami a mohou být nápomocné v prognóze dalšího vývoje odsouzeného.

Program zacházení se zpracovává v nástupním oddělení věznic. Skladba programu vychází z penitenciární diagnózy a na základě zpracované komplexní zprávy o odsouzeném (viz. příloha 1). Tuto zprávu vypracovává tým pracovníků oddělení výkonu trestu (speciální pedagog, psycholog, lékař, sociální pracovník, vychovatel).

Zachycuje bio-psycho-socio-duchovní stav, v němž se odsouzený nachází v době svého nástupu do výkonu trestu odnětí svobody.

Penitenciární diagnóza obsahuje:

- **Základní data o osobě odsouzeného** (kromě základních dat obsahuje také údaje o spáchaném trestném činu, popř. trestní minulosti odsouzeného).
- **Lékařské doporučení** (neobsahuje medicínskou diagnózu, doporučení obsahuje především upozornění na hrozící zdravotní rizika a nezbytné limity ve vztahu k pracovním, vzdělávacím, sportovním a dalším důležitým aktivitám odsouzeného).
- **Psychosociální anamnézu** (obsahuje zjištění o rizikových faktorech např. výskytu problémů s alkoholem, drogami, nebo hazardní hrou).
- **Psychologickou charakteristiku** (obsahuje postoj, ke spáchanému trestnému činu, vývojový akcent k disociální, nebo jiné specifické poruše osobnosti, zjišťuje agresivitu v předchozím výkonu vazby nebo trestu aj.).
- **Risk Assessment - vyhodnocení podstatných nebezpečí, rizik, problémů, obtíží a překážek**, které brání na začátku výkonu trestu odnětí svobody budoucí dobré reintegraci (mezi tyto rizika můžeme zahrnout např. nebezpečí recidivy, problémovost v mnoha oblastech osobního, rodinného, nebo společenského života, nebo riziko nezaměstnanosti). (České vězeňství, 3/2006, str.22)

Při zpracování programů zacházení se přihlíží k délce trestu (zpracovává se pouze pro odsouzeného s trestem delším než 3 měsíce), charakteristice osobnosti, nebo příčinám trestné činnosti. Programy zacházení pro odsouzené se skládají z části stanovené a výběrové, v některých věznicích mohou být zařazeni do dalších cílových kategorií (odsouzení mladí dospělí, starší mladí dospělí, prvovězňení, odsouzení cizinci). Součástí programu zacházení je určení způsobu zaměstnávání, jeho účasti na terapiích, vzdělávání, nebo jiné náhradní činnosti.

V případě, že přichází v úvahu více variant programů zacházení, umožní se odsouzenému výběr. Pokud si odsouzený z nabízených alternativ nevybere, účastní se tzv. minimálního programu zacházení, který je stanoven vnitřním řádem věznice.

Program zacházení je zaměřen na:

1. Vytváření podmínek pro zmírnění záporného dopadu věznění na psychický stav odsouzeného v průběhu celého jeho pobytu ve vězení.
2. Vytváření předpokladů k nalezení odpovídajícího pracovního zařazení po návratu do občanské společnosti.
3. Vytváření předpokladů pro získání návyků trávení volného času způsobem uspokojujícím obecné i zvláštní potřeby odsouzených a zároveň neodporujícím běžným normám společnosti a jejím zákonům.
4. Vytvoření předpokladů k pochopení nutnosti vlastního aktivního přístupu odsouzených při řešení životních situací bez únikových a agresivních akcí.
5. Sociální výcvik resp. nácvik, sociálních dovedností, zaměřený zejména na problematiku agresivního chování vězňů. (České vězeňství, 3/2008, str.20)

Programy zacházení jsou v průběhu výkonu trestu odnětí svobody aktualizovány - modifikovány, a to v závislosti na vývoji změn a chování odsouzeného s přihlédnutím na individuální výběr aktivit ze strany odsouzeného, které jsou motivovány jeho zájmy a potřebami.

Cílem programů zacházení je vytvoření co nejlepších předpokladů směřujících k dosažení pozitivních změn v chování, rozvíjení osobního smyslu pro zodpovědnost a podpora postojů a dovedností, které jsou nezbytné pro zapojení se do života po skončení výkonu trestu odnětí svobody.

2.1 Pracovní aktivity a zaměstnávání osob ve výkonu trestu odnětí svobody

Zaměstnávání odsouzených osob je v ČR řešeno zákonem č.169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody. V § 28 tohoto zákona jsou stanoveny odsouzeným základní povinnosti. Jednou z těchto povinností je povinnost pracovat, pokud je odsouzenému přidělena práce a není uznán dočasně práce neschopným, nebo není po dobu výkonu trestu uznán zdravotně nezpůsobilým k výkonu práce.

Zaměstnanost odsouzených je jedním z nejdůležitějších faktorů ovlivňující efektivitu výkonu trestu odnětí svobody. Zaměstnanost, či spíše nezaměstnanost českých vězňů je jedním z hlavních problémů českého vězeňství. Průměrná zaměstnanost za rok 2010 (k 1. 1. 2011) činila 62,35 % (www.vscr.cz).

Pracovní aktivity vězněných osob jsou jedním z nejdůležitějších prvků výkonu trestu odnětí svobody a jsou považovány za nejučelnější vyplnění volného času odsouzených. Práce odsouzených má velký výchovný význam. Rozvíjí se pracovní návyky a tím se zvyšuje schopnost odsouzených uplatnit se po propuštění na pracovním trhu. To přispívá k jejich opětovnému společenskému začlenění a eliminaci případného opakování kriminálních forem chování. Pracovní činnost můžeme zařadit i jako terapii, protože zásadně přispívá ke snižování počtu a intenzity reakcí na zátěž plynoucí z uvěznění, dochází při ní k celkovému zklidnění. Práce je nejlepším prostředkem proti nuditě a u některých jedinců lze docílit aktivaci potřeb pro seberealizaci. Další neopomenutelnou výhodou pracovně zařazených odsouzených je fakt, že se v průběhu pracovní doby nezdržují na ubytovnách, takže se částečně zamezí vzniku případných osobních problémů mezi odsouzenými.

Nezanedbatelné u pracujících odsouzených je také ekonomické hledisko, protože zaměstnáním se zlepšuje jeho ekonomická situace, také se snižují náklady hrazené společností - odsouzený se aktivně podílí na úhradě sociálního a zdravotního pojištění, může se také podílet na platbě výživného a hradit další pohledávky. Jedním z mnoha problémů zaměstnávání vězňů je jejich nedostatečná kvalifikace, či manuální zručnost.

Zaměstnanost ve věznicích můžeme rozdělit do následujících forem:

- 1. ve vnitřní režii věznice** (jako uklízeči, kuchaři, skladníci, kotelníci),
- 2. u podnikatelských subjektů** (uskutečňuje se na základě smlouvy o zaměstnání),
- 3. ve střediscích hospodářské činnosti** (zaměstnání touto formou se realizuje ve věznicích, v nichž jsou zřízeny provozovny středisek hospodářské činnosti),
- 4. vzdělávání v denním studiu** (je realizováno v rámci výuky Školského a vzdělávacího střediska Vězeňské služby ČR při 7 věznicích).

V zaměstnání vězňů hrají velkou úlohu také motivy, které působí na ochotu zařadit se do pracovního procesu. Mezi tyto motivy patří: **peníze, aktivita** (odsouzení

se nenudí), **sociální kontakt** (setkávání se s lidmi), **seberealizace**.

Vlivy na zaměstnanost odsouzených ve výkonu trestu jsou různé. Některé věznice disponují výrobními halami ve střeženém prostoru a zaměstnávání vězňů je zde tradicí. Jiné jsou závislé na druhu průmyslu, či zemědělství v dané lokalitě. Mezi další kritéria, která ovlivňují zaměstnanost odsouzených patří např. zdravotní stav, manuální zručnost, pracovní návyky, charakter trestné činnosti, nebo přístup k plnění programu zacházení. Tyto omezení se musí přizpůsobit už tak malé nabídce pracovních míst a zaměstnanost značně komplikují.

2.2 Vzdělávací aktivity a vzdělávací systém VTOS

„ § 6 Trestanci buďtěž ve vazbě o samotě pravidelně vyučováni, aby nabyli vědomostí školou obecnou poskytovaných a mají-li již takové vědomosti, aby se mohli dále vzdělávati“

„§ 31 Každý trestanec, který v učebních předmětech obecné školy buď žádných vědomostí nemá, buď jen vědomostí nedostatečných a 35. roku svého nepřekročil, povinen jest v ústavu do školy choditi. Ale i starší trestanci toho druhu buďtěž k navštěvování školy přidrženi, shledá-li se, že mají schopnost k učení. Pozornost a pilnost jest povinností každého žáka.“

(Domácí řád pro c.k. mužskou trestnici v Praze, Praha 1889)

Z výše uvedeného textu je patrné, že vzdělávání v českých věznicích má dlouholetou historii. Vzdělávání vězňů stejně tak jako zaměstnávání je jednou z dalších priorit českého vězeňství. Nedostatečné vzdělání patří mezi hlavní příčiny delikventního jednání a vzniku trestné činnosti. Vzdělávání je součástí socializace odsouzeného, smyslem je dosažení kognitivní vybavenosti osobnosti. Osvojené vědomosti, dovednosti, postoje, hodnoty a normy formují osobnost a přispívají k úspěšné resocializaci.

Do vzdělávacích programů jsou vybíráni odsouzení na základě doporučení specialistů, vlastního zájmu, schopností, či délky trestu.

Motivace k získání vzdělání vězňů za „zdmi věznice“ jsou různé. Za nejdůležitější je považována snaha o bezproblémové zařazení do společnosti po propuštění. Dalšími motivy jsou např. východisko z nudy, způsob dosažení jiného režimu ve věznici,

zařazení k samostatnému ubytování, snaha o získání příspěvku na stravu, nebo pozitivního hodnocení (toto napomáhá v následné snaze o podmíněčné propuštění).

Současné vzdělávání se řídí zákonem 169/1999 Sb. o výkonu trestu odnětí svobody. Novelizací tohoto zákona došlo k těmto změnám, které významně ovlivnily systém vzdělávání:

- došlo ke zrušení podmínky studia dospělých, která umožňovala studium jenom při zaměstnání,
- bylo zrušeno omezení stupně možného vzdělání a jeho formy.

Tyto změny umožnily vzdělávání odsouzených **denní** formou v rozsahu 25 hodin týdně po dobu 10 měsíců v kalendářním roce, po dobu 2-3 let v závislosti na vybraném studijním oboru.

Vzdělávací aktivity realizované ve výkonu trestu můžeme rozdělit na:

1) Formální – vzdělávání je ukončeno platným potvrzením (vysvědčením, výučním listem, osvědčením, diplomem).

2) Neformální – vzdělávací aktivity jsou vedeny personálem věznice a lze je přirovnat spíše k aktivitám zájmovým (kurzy, výuka jazyků).

Vězeňská služba může v současnosti nabídnout odsouzeným tyto druhy vzdělání:

- základní (kurzy pro negramotné),
- střední odborné – zakončené výučním listem (dvou, nebo tříleté),
- středoškolské – zakončené maturitní zkouškou,
- vysokoškolské – udělením titulu Bc.

Základní vzdělání je vždy realizováno ve spolupráci se zaměstnanci externí školy, kteří docházejí do věznic na pravidelné přezkoušení odsouzených.

Střední odborné vzdělání je provozováno prostřednictvím Školských vzdělávacích středisek (Švs), které jsou zřízeny při věznicích v Heřmanicích, Pardubicích, Plzni, Rýnovicích, Světlé nad Sázavou, Valdicích a Všehrdech. Jednotlivá vzdělávací střediska jsou zřízena pro všechny kategorie odsouzených. Do těchto kategorií patří:

- odsouzení mladiství a osoby věkem blízké mladistvím,

- odsouzené ženy a mladistvé ženy,
- odsouzení muži.

Školskými vzdělávacími středisky prochází ročně několik stovek odsouzených. Ti si plně uvědomují, že získání platného dokladu o absolvování studijního programu (výuční list), značně zvyšuje uplatnění na trhu práce po návratu z výkonu trestu odnětí svobody. Vzdělávání má také preventivní smysl z hlediska recidivy, v neposlední řadě může mít zásadní význam na změnu životních názorů a postojů odsouzených.

Následující tabulka představuje pro orientaci nabídku učebních oborů v jednotlivých vzdělávacích střediscích.

Tabulka 1: Učební obory v jednotlivých vzdělávacích střediscích

Věznice	Učební obor	Kategorie	Délka studia v letech	Počet kurzů
Rýnovice	Obráběč kovů	muži	3	2
	Obrábění kovů	muži	3	
Valdice	Obráběč kovů	muži	3	7
	Obrábění kovů	muži	3	
Heřmanice	Dělník v elektrotechnice	muži	neakreditovaný	2
	Zámečnické práce	muži	neakreditovaný	
Plzeň	Strojní výroba	muži	2	6
	Zámečnické práce	muži	2	
Všehrady	Sadovnické a květinářské práce	muži, mladiství	2	15
	Stavební výroba	muži, mladiství	2	
	Provoz společného stravování	muži, mladiství	2	
	Strojírenská výroba	muži, mladiství	2	
	Elektrotechnická výroba	muži, mladiství	2	
	Zpracování dřeva	muži, mladiství	2	
	Malířské a natěračské práce	muži, mladiství	2	
Světlá nad Sázavou	Výroba konfekce	ženy, mladistvé	2	5
Pardubice	Výroba konfekce	muži	2	8

Zdroj: Bakalářská práce, Jan Hladík, IMS Brno.

Středoškolské vzdělání ukončené maturitní zkouškou – je praktikováno externí spoluprací s konkrétními školskými subjekty. Jedná se zejména o Soukromou střední školu podnikatelskou v Jičíně a Biskupským gymnáziem Bohuslava Balbína v Hradci Králové. Studium má formu dálkového studia při zaměstnání. Studium na Střední odborné škole podnikatelské je určeno absolventům tříletých učebních oborů a

výuka probíhá ve studijním oboru – Podnikatel. Studium na gymnáziu Bohuslava Balbína je určeno odsouzeným se základním vzděláním a je koncipováno jako čtyřleté.

Vysokoškolské vzdělání je nabízeno pouze odsouzeným ve Vazební věznici v Brně.

Zajištění vysokoškolského vzdělávání zajišťuje projekt EPLLA - Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities (zapojení vězňů do aktivit celoživotního vzdělávání). Studium je realizováno ve spolupráci s Ekonomicko-správní fakultou Masarykovy univerzity v Brně.

Podmínky pro přijetí: ukončené středoškolské vzdělání, úspěšné vykonání přijímací zkoušky formou Testu studijních předpokladů, úhrada školného, umístění ve výkonu trestu odnětí svobody ve Vazební věznici Brno.

Forma studia: první dva ročníky probíhají formou celoživotního vzdělávání, třetí ročník má formu kombinovaného studia. Studenti získávají titul Bc.

Obory: management, bankovníctví, veřejná ekonomika a správa, regionální rozvoj a správa, regionální rozvoj a cestovní ruch.(<http://www.vscr.cz/veznice-brno-20/>)

V rámci dalšího vzdělávání, které vězeňská služba ČR nabízí jsou i **vzdělávací kurzy**. Tyto kurzy jsou určeny pro odsouzené s kratšími tresty odnětí svobody, nebo pro odsouzené, kteří nemohou být zařazeni do pracovních aktivit. Cílem těchto kurzů je komplexní a systematické vzdělávání. Kurzy se realizují při Švs, jejich délka je od 5 – 10 měsíců a nabídku tvoří:

- kurzy uměleckého charakteru (např. výtvarné zpracování keramiky),
- kurzy práce na PC,
- kurzy základů gramotnosti,
- kuchařské práce,
- malířské a natěračské práce,
- výuka jazyků (angličtina, němčina, čeština pro cizince),
- kurz vazač knih,
- kurz ICT a mnoho dalších.

2.3 Zájmové aktivity programů zacházení

Zájmové aktivity tvoří jednu z činností programů zacházení organizovanou a vedenou zaměstnanci Vězeňské služby ČR. Činnosti vycházejí z možnosti věznice, ale i ze zájmu odsouzených. Tyto aktivity zaujmají největší zastoupení ze všech nabízených aktivit. Smyslem je především rozvoj osobnosti, upevňování zdraví, překonání pasivní konzumace, rozvoj kreativity, orientace na sociální kontakt, uvolněnost, zábava, odreagování, nebo společné prožívání volného času. Odsouzení si volí aktivity, které je nejvíce zajímají nebo takové, u kterých je předpoklad dosažení dobrých výsledků. Tyto aktivity tvoří zejména zájmové kroužky, ve kterých jsou odsouzení vedeni k aktivnímu a účelnému vyžívání volného času. Nabídku tvoří např. tyto zájmové kroužky:

- sportovní kroužky (nohejbal, posilování, kondiční cvičení, míčové hry, stolní tenis aj.),
- hudební kroužky (hraní na různé hudební nástroje, klub ruské hudby aj.),
- rukodělné kroužky (výroba hraček, modelářství, výtvarný kroužek, keramika aj.),
- kroužek společenských her (šachy, deskové hry, elektronické šipky aj.),
- motoristický kroužek,
- filmový kroužek – kluby DVD,
- čtenářský kroužek,
- kroužek petanque a mnoho dalších.

„Zájmová činnost plní funkci výchovnou i vzdělávací. Rozvíjí celou osobnost, působí motivačně a socializačně, podporuje seberealizaci. Může být prostředkem relaxace, odpočinku duševní i fyzické rekreace a regenerace sil.“

(Pávková, 2002, str.98)

Dle Evropských vězeňských pravidel se prací s odsouzenými v průběhu jejich volného času sledují tyto další cíle:

- udržení fyzického a duševního zdraví odsouzených,
- překonání, či eliminaci negativních důsledků prizonizace a dalších vlivů vězeňské subkultury,

- zajištění bezproblémového výkonu trestu odnětí svobody,
- regeneraci pracovních sil,
- odreagování a změnu emočního ladění odsouzených.

Cílem je formovat osobnost odsouzeného, kultivovat a budovat pozitivní vztahy k ostatním odsouzeným.

2.4 Oblast utváření vnějších vztahů

Výkon trestu odnětí svobody je bezesporu zásahem do manželských, rodinných, či přátelských vazeb. Oblast utváření vnějších vztahů je tedy orientována na zabránění zpretrhání těchto vazeb a usiluje o udržení, posílení, či vytvoření sociálně pozitivních vazeb mimo věznici.

Mezi opatření, které jsou realizovány a podporují udržování pozitivních kontaktů s blízkými a rodinami patří:

- umístování odsouzených co nejbližší k místu bydliště (z kapacitních důvodů může být omezeno),
- odesílání a přijímání korespondence,
- možnost telefonovat s blízkými osobami (v odůvodněných případech),
- odebírat denní tisk, časopisy, sledovat televizi, rozhlas,
- přerušení výkonu trestu odnětí svobody v souvislosti s návštěvou (získávají odsouzení formou kázeňských odměn),
- možnost návštěv bez zrakové a sluchové kontroly zaměstnanců VS ČR,
- přerušení výkonu trestu odnětí svobody až na 20 dní v roce.

Další z oblastí je působení na odsouzené formou **extramurálních aktivit PZ**.

Extramurální aktivity se ve věznicích uplatňují na odděleních výkonu trestu odnětí svobody s dohledem formou:

- výletů po okolí, vycházek,
- návštěv různých společenských a kulturních akcí,
- pracovních aktivit.

Vycházky a výlety jsou vždy zaměřeny k poznání prostředí a okolí, nebo např. historii města. Směřují k získání nových vědomostí a informací. Pracovní aktivity se týkají např. práce na městské zeleni aj. Nespornou výhodou pořádání těchto akcí je fakt, že výchovní pracovníci mohou touto formou daleko lépe přenášet na odsouzené své pozitivní vztahy ke kultuře, životnímu prostředí a společnosti. To vše se odehrává v jiném, uvolněném prostředí, které není zatíženo napětím z věznění. Cílem těchto aktivit je snaha, aby odsouzení přišli do většího kontaktu s civilním světem.

3. Speciálně výchovné aktivity jako nedílná součást programů zacházení

Speciálně výchovnými aktivitami programu zacházení se rozumí individuální a skupinové speciálně pedagogické a psychologické působení, vedené odbornými zaměstnanci VS ČR.

Jsou koncipované tak, aby motivovaly odsouzené k dosažení změny v postoji k vlastní trestné činnosti a ke změnám v hodnotovém žebříčku. V jejich průběhu jsou odsouzení vedeni k užívání vhodné komunikace, k získávání sociálních dovedností a zvládnutí zátěžových situací. Jsou nedílnou součástí programů zacházení.

Speciálně výchovné aktivity lze rozdělit do následujících kategorií:

1. **Získávání sociálních dovedností** (např. sociálně-právní poradenství),
2. **Terapie** (např. psychoterapie, muzikoterapie, ergoterapie aj.),
3. **Prevence užívání návykových látek** (psychoterapie, komunity protidrogové prevence),
4. **Příprava na život po výstupu z výkonu trestu** (Job klub, praní, žehlení, vaření).

(Monitoring, 2005)

Speciálně výchovné postupy se uplatňují u odsouzených v těchto formách:

- **Individuální formy** – intervence, diagnostické vyšetření, individuální postupy.
- **Skupinové formy** – kognitivně – behaviorální techniky, besedy, přednášky, setkávání se sociálními kurátory a pracovníky Probační a mediační služby ČR.

Skupinové formy speciálně výchovných aktivit jsou koncipovány tak, aby mohly napomáhat při utváření a rozvoji sociálních vazeb s blízkými osobami, vedly k interiorizaci žádoucích norem chování a změnám v oblasti hodnotové orientace, či napomáhaly při odbourávání návyku zneužívání drog. Tyto aktivity mají většinou dlouhodobý charakter, ale mohou i předcházet vzniku problému psychosociálního rázu, který se může vázat k podmínkám ve výkonu trestu odnětí svobody.

Cílem speciálně výchovných postupů je diferencované zacházení s odsouzenými, zejména rizikovými skupinami vězňů.

Ve své práci nemohu z kapacitních důvodů specifikovat všechny speciálně výchovné aktivity uplatňované Vězeňskou službou ČR, přesto jsem po hlubším prostudování dostupných zdrojů analyzoval některé oblíbené a stěžejní druhy speciálně výchovných aktivit, dle zmíněných kategorií.

3.1. Výcvik sociálně právních dovedností

je uskutečňován pomocí programů zaměřených na oblast společenské výchovy, rodinné výchovy, občanské výchovy, právního minima, vytváření právního vědomí, sociálně právního poradenství, psychosociálního poradenství, základů interpretace komunikace aj.

Sociálně právní poradenství

Tato speciálně výchovná aktivita zahrnuje odborné odpovědi na široké spektrum otázek, týkající se sociálně právní oblasti. Odsouzeným se dostává odborné pomoci v oblastech, které je zajímají, mají s nimi zkušenost, či jim daná situace teprve hrozí.

Informace se týkají např.: informací o podmínkách a možnostech uzavření manželství ve vězeňském prostředí, problematika nezaměstnanosti, hledání zaměstnání po propuštění z VT, právní aspekty zaměstnání – pravidla uzavírání a ukončení pracovního poměru, druhy možných řešení hmotné a sociální nouze, možnosti zrušení trvalého pobytu a jiné sociálně-právní informace, napomáhající při řešení konkrétních požadavků odsouzených před samotným výstupem z VT.

Rozvoj komunikačních a percepčních dovedností

Speciální aktivita zaměřená na schopnost vyrovnávat se s psychickou zátěží a prevenci případných agresivních reakcí. Aktivita probíhá většinou skupinovou formou.

Obsahem jednotlivých setkání je podpora psychické a tělesné stability, nácvik možností psychické obrany jednotlivce vůči atakům z okolí, nácvik komunikace s vězni, ventilace negativních emocí a ukázky racionálního řešení různých konfliktních situací. Metodami a formami práce jsou psychohry, modelové situace, diskuse se stanovenými tématy, relaxační cvičení s hudbou, psaní esejů apod. Cílem je posilovat psychickou odolnost odsouzených vůči vlivům vězeňského prostředí, redukovat případnou

psychickou tenzi a předcházet možným afektivním projevům, včetně agresivního jednání. (České vězeňství, 06/2005, str.19)

3.2 Terapie

Terapie zahrnuje velmi široké spektrum možností léčení různých fyzických i psychických nemocí. Terapie je forma léčby, a léčba vyžaduje odbornost a zodpovědnost. Tak jako správný postup terapie povede k odhalení příčiny problémů pacienta a k jeho uzdravení, tak špatný postup může zhoršit pacientův stav, ať jde o psychickou či fyzickou stránku člověka. Vězeňská služba v rámci speciálně výchovných aktivit využívá široké spektrum terapií, které svým obsahovým zaměřením korespondují s riziky a potřebami vězňených osob. Jedná se zejména o psychoterapii, individuální poradenství, intervenci v krizových situacích, psycho-gymnastiku, trénink zvládání vlastní agresivity, imaginaci, mediaci, biblioterapii, muzikoterapii, abkreativní terapii, arteterapii, pohybovou terapii, fyzioterapii, ergoterapii, práci se dřevem, keramikou, pozemkové práce, aranžování květin, výrobu loutek, jógu, nebo tzv. seberegulační prostředky a zdraví.

Realizace některých terapií je kvůli finanční náročnosti závislá na finančních prostředcích jednotlivých věznic. Výsledky speciálně výchovných aktivit (obrazy, keramika, hračky) se často užívají k prezentaci věznice, nebo k humanitárním účelům, čímž jsou odsouzení více motivováni na těchto výrobcích pracovat.

Psychoterapie

Psychoterapii můžeme zařadit mezi jednu ze stěžejních terapií uskutečňovaných ve věznicích v ČR. Lze ji charakterizovat jako soubor verbálních, neverbálních a paraverbálních komunikačních technik užívaných psychoterapeutem ke zvýšení duševního zdraví odsouzeného (klienta), nebo ke zlepšení vztahů uvnitř skupiny.

Psychoterapie probíhá mezi odsouzeným a psychoterapeutem (ve věznicích se jedná nejčastěji o psychology, popř. specialisty s ukončeným VŠ vzděláním, kteří absolvovali psychoterapeutický výcvik v rozsahu nejméně 200 hodin). Metodou psychoterapie je většinou rozhovor, využívají se ale i další způsoby např. psaní, kreslení, aj.

Při rozhovoru se psychoterapeut s odsouzeným soustřeďuje na jevy, které byly příčinou vzniku problému, sleduje vývoj a průběh dané situace ve snaze proniknout

k problému hlouběji a nalézt pro něj vhodná řešení. Někdy psychoterapie navazuje na lékařskou diagnostiku, zejména psychiatrickou, nebo je s ní provázána.

Léčení může být zaměřené na:

- specifické problémy běžného života (vztahové problémy, existenční krize),
- specifická duševní onemocnění (neurózy, alkoholismus, drogová závislost).

Řešení první skupiny lze nazývat spíše poradenstvím, než psychoterapií. Ve věznicích má psychoterapie svá specifika a provozuje se s určitou obezřetností především na specializovaných odděleních.

Arteterapie

Arteterapie je považována za součást psychoterapie. Není ji ale možné považovat za pouhou neverbální psychoterapeutickou techniku. Jedná se o terapii, která využívá výtvarného projevu jako hlavního prostředku poznání a ovlivnění lidské psychiky a mezilidských vztahů. Výtvarná tvorba je obecně vnímána jako odpočinková tvůrčí činnost, která určitým způsobem obohacuje náš život. Stejnou roli sehrává i v léčebných zařízeních či věznicích.

Využívání arteterapie ve vězeňském systému je vhodné pro její **komplexnost** (lze ji využít pro klienty vykazující osobnosti a patologické jevy, ale i na „zdravé“ jedince) a **flexibilitu** (použitelná jak pro odsouzené ve výkonu trestu, tak pro obviněné ve vazbě).

Předností této metody je možnost nenásilného odhalení skrytých bezděčných negativních vlastností klientů, schopnost rozbít stereotyp jejich uvažování a prostřednictvím symbolů a barev na artefaktu najít jiné myšlení. Působí tedy spíše na nevědomé úrovni složky osobnosti.

Diagnostický podklad v arteterapii tvoří artefakty (obrazy, kresby, výtvary) pomocí kterých lze sledovat vývojové změny.

Důraz při kontinuálním využití arteterapie je kladen do těchto základních složek:

1. **Činnostní** – slouží k uvolnění a motivaci k výtvarné činnosti, používají se techniky malování, koláží, ambaláží, modelování s hlínou, moduritem, práce s papírem a různými jinými materiály.
2. **Diagnostická** – nejedná se o klasickou psychologickou diagnózu, ale spíš

o diferenciaci témat k analýze prostřednictvím výtvarného symptomu v artefaktu. Slouží k tomu vybrané techniky, témata a projekční testy.

3. **Arteterapeutická intervence** – cílené zadávání témat a práce s nimi za účelem změny, nebo posunu v diagnostikovaném výtvarném symptomu. Součástí je využití dynamiky skupiny a odborný terapeutický rozhovor

(České vězeňství, 1/2006, str. 14).

Technik používaných v arteterapii existuje celá řada. Často se v rámci terapie využívá kresby, či tvorby na volné téma, malování projektivních pocitů, sestavování koláží, tvoření společného námětu, apod. Velmi důležitou složku v rámci arteterapie představuje individuální přístup ke klientovi (odsouzenému). V žádném případě by neměl být člověk do malování nucen. V arteterapii se nesmí nic uspěchat, jelikož vše potřebuje dostatečný prostor a čas. Odsouzenému se v rámci terapie nabízí široká škála možností a námětů, kterými je aktivován k tvorbě. Naprosto nezáleží, zda má či nemá výtvarné nadání, jelikož se jedná o spontánní výtvarný projev, který se neopírá o žádnou předchozí uměleckou průpravu. Výsledkem tvůrčích aktivit klienta, by měla být autentická výpověď odrážející aktuální psychický stav jedince.

Arteterapie je realizována většinou skupinovou formou. Ve věznicích obecně se skupinová terapie provozuje s určitou obezřetností.. Důvodem je fakt, že dynamika skupiny ve vězeňském prostředí je jiná, než v běžném v civilním prostředí. Vězeňské prostředí ovlivňují faktory, jako jsou tzv. interní nepsané zákony vězeňské subkultury. Tyto faktory ovlivňují interpretaci artefaktů ve skupině. Odsouzení se bojí otevřenosti z důvodu bezpečnosti vlastní osoby, ze strachu ze zneužití informací ostatními ve skupině, z následné šikany apod. Bohužel kvůli těmto faktorům nelze arteterapie provozovat v tzv. čisté podobě. (České vězeňství, 6/2005, str.14)

Význam arteterapie: smyslem a cílem arteterapie v prostředí věznice je nejenom smysluplné využití volného času, její význam je také v pomoci objevovat individuální schopnosti odsouzených a rozšiřovat tak repertoár jejich dovedností. Arteterapie také zmírňuje či úplně odstraňuje psychickou zátěž člověka prostřednictvím podpory sebevyjádření, schopnosti komunikovat, nebo rozvíjet tvořivost. Velmi důležité je

zvýšení sebevědomí a pocit uspokojení z vytvořeného díla, které roste se stále větší zručností a motivací. Je tedy zároveň preventivní i rehabilitační činností a zvyšuje adaptační dovednosti. Výtvarná činnost člověka odpoutává od psychických problémů a rozvíjí nové zájmy, tvořivost i chuť do života.

Ergoterapie je další ze stěžejních metod speciálně-výchovných postupů.

Ergoterapie je léčebná metoda, její název je odvozen z řeckého slova ergon „práce“ a therapia „léčení“. Ergoterapie neboli léčba prací, vychází z předpokladu, že člověk může zlepšit své zdraví a kvalitu života tím, že se aktivně zapojuje do zaměstnání, která pro něj mohou být smysluplná a významná (www.zdn.cz/oborove-specially/ergoterapie).

Smyslem ergoterapie je zaujmout odsouzeného pomocí zajímavé a smysluplné práce, která odpoutává od starostí a stresů. Při kolektivní práci se vytvářejí bezprostřednější vztahy, které jsou významné hlavně u odsouzených, kteří mají problémy s navazováním kontaktů. Terapeut má při práci s klientem možnost pozorovat, jak si dokáže poradit v běžných situacích, nebo řeší nové úkoly, jak se zvládá vypořádat s případným stresem, jestli dokáže spolupracovat a komunikovat ve společnosti jiných lidí atd. Může tak sledovat reakce odsouzeného na úspěch či neúspěch v činnosti. Je nezbytné podotknout, že někteří odsouzení jsou schopni díky vyučení, nebo vrozeným schopnostem vykonávat i vysoce odbornou a kvalifikovanou práci. Účastníkům skupin přináší práce v terapeutické skupině uspokojení, cítí se tam dobře. Zmírňuje to napětí, pozitivně ovlivňuje psychiku a tím i fyzický stav.

Ergoterapie má ve vězeňských podmínkách neobyčejně široké uplatnění. Odsouzení mají možnost pracovat ve vnitřních nebo venkovních prostorách věznic (např. Heřmanice, Všehrady, Mírov, Horní Slavkov, Praha-Ruzyně aj.).

Ergoterapie uvnitř věznic je realizována formou **ergoterapeutických dílen**. Dílny se specializují např.

- **na šití** (výroba látkových kapsářů, polštářů, loutek, látkových panenek, zástěr, chňapek a dalších textilních výrobků),
- **na výrobu dřevěných hraček - klasických** - (auta, letadla, vláčky, kostky, divadélka s loutkami, skládačky, pejsky na kolečkách), **či**

- speciálních**, pro rozvoj paměti, jemné motoriky, sebeobslužných a rozumových schopností u dětí (např. počítadla, pomůcky pro výuku barev, tvarů, čísel, puzzle, provlékadla, didaktické pomůcky),
- **na výrobu nábytku, vybavení dětských koutků, vybavení dětských hřišť** (houpačky, prolézačky, horolezecké stěny, atd.),
 - **na výrobu hudebních nástrojů** (xylofony, kytary),
 - **na výrobky určené pro charitu** (přáníčka, látkové panenky pro UNICEF, pomlázky, obrázky na skle, keramika, loutky, keramické pokladničky aj.),
 - **na modely hradů, zámků, kostelů** (např. zámek Bečov, hrad Loket, kostel svatého Jiří v Horním Slavkově, které jsou posléze předány jako názorná pomůcka odborného výkladu kastelánům příslušných památek), **Eifelovu věž nebo plastické modely železnic, letadel**, aj.

Výsledky tohoto snažení, tedy výrobky vyrobené při terapii, se nejčastěji věnují pro školky, školy, nemocnice, dětské domovy. Motivem k těmto činnostem je fakt, že tyto výtvořky jsou určeny pro děti, nemocné a potřebné lidi. Tím se prohlubuje i vztah k pojetí programů zacházení. Odsouzení ho nevnímají jako formální nařízenou aktivitu, ale jako činnost, která je smysluplná a prospěšná a jejíž výsledky přinášejí uspokojení a radost ostatním lidem.

Venkovní činnost tvoří údržby, opravy a úklid mateřských školek, dětských domovů, domovů pro seniory, klienty stacionářů a ústavů sociální péče. K venkovní činnosti je nezbytné zázemí pro prac. terapii. Tzn. pozemkové možnosti, (směřující k práci na zahradě, ve skleníku, fóliovníku) nebo vhodné areály v blízkosti věznic, kde je možnost ošetřování a péče o keře a rostliny.

Další smysl a motiv, jehož cílem je ocenit a popularizovat vězeňskou tvorbu je pořádání výstav (modelářských, keramických, výtvarných), ať už samostatných v konkrétních věznicích, nebo celorepublikových i mezinárodních-evropských.

3.3 Programy zaměřené na prevenci užívání návykových látek u odsouzených

Tyto programy se uskutečňují na speciálních odděleních zaměřených na závislosti. Tyto oddělení jsou zařazeny ve věznicích, nebo jsou součástí vězeňských nemocnic.

Léčba probíhá v součinnosti lékařů, psychiatrů a psychologů. Speciálně výchovné aktivity jsou uplatňovány spíše jako podpůrná léčba. Jedná se zejména o komunity protidrogové prevence, terapeutická sezení, psychoterapie a individuální sezení, korektivní komunity, relaxační cvičení, sebepoznání a seberealizace, trénink zvládnání vlastní agresivity, zdravý životní styl, klubová činnost.

Komunity protidrogové prevence

Aktivita určená pro vytypované jedince ohrožené vznikem drogové závislosti, nebo jejím relapsem. Význam terapeutických komunit spočívá ve vytržení z prostředí, které mělo na klienty negativní vliv. Členové komunity se musí zapojit do pracovního procesu, plnit povinnosti v rámci komunity a účastnit se psychologických sezení a terapií.

Témata jednotlivých setkání jsou např.:

- úvod do drogové problematiky – rozdělení a účinky návykových látek, problémy, přístupy, právní náhled, drogová kriminalita,
- závislostní chování a jeho důsledky – pojem závislost, druhy závislosti, důsledky zneužívání návykových látek pro uživatele a pro společnost, infekční choroby, odvykací stav,
- systém péče o uživatele drog - terénní program, kontaktní centrum, detoxikační jednotka, psychiatrické léčebna, terapeutická komunita, doléčovací centrum, substituční léčba, prevence relapsu,
- příprava na propuštění již ve VTOS - orientace v sociálních institucích, kurátor, PMS, bydlení, zaměstnání, řešení dluhů,
- první kroky po propuštění – nutné vyřizování, úřady, instituce, komunikace a asertivita, mezilidské vztahy, prevence recidivy kriminálního chování.

(České vězeňství, 1/2009, str. 11)

Klubová činnost

K podpoře terapií zaměřených na závislosti je nezbytná zpětná vazba. Ta je v prostředí věznic uskutečňována pomocí tzv. klubové činnosti. Podstatou klubové činnosti je setkávání bývalých absolventů léčby s lidmi aktuálně léčenými a sdělování zkušeností. Tyto společné akce pacientů s abstinujícími toxikomany či alkoholiky jsou pořádány dle možností a specifík jednotlivých specializovaných oddělení věznic, nebo léčeben. Forma je závislá na konkrétních odděleních a terapeutech. Diskuze směřuje k těmto bodům:

- představení se (zde se kromě jiného uvádí celková doba závislého chování, stručný průřez života od propuštění z výkonu trestu, délka abstinence),
- praktické výhody abstinence (uvádí se konkrétní příklady),
- vypořádání se s existenčními problémy – bezprostředně po výstupu z výkonu trestu a dále v průběhu měsíců či let (zmiňuje se rodina, zaměstnání, celkové zařazení do společnosti),
- v čem spočívá jejich úspěšná abstinence – vlastní zkušenosti,
- vzpomínky na léčbu ve specializovaném oddělení v rovině příjemných a nepříjemných prožitků,
- osobní doporučení v rámci efektivního vypořádání se s problematikou závislosti.

Význam klubové činnosti je vysoce ceněn. V psychoterapii je klubová činnost považována za důležitou součást úspěšného doléčení. (České vězeňství, 4/2009, str.23)

3.4 Postupy zaměřené na přípravu po propuštění z výkonu trestu

Každý z odsouzených, kterému se blíží ukončení trestu odnětí svobody, prochází tzv. výstupním oddělením věznice. Účelem výstupních oddělení je pomoc odsouzeným při vytváření příznivých podmínek pro samostatný život po propuštění a co možná nejvíce minimalizovat možná rizika jejich dalšího selhávání. Probíhá zde konkrétní nácvik umění komunikovat, učí se zvládat stresové situace, ovládat případné zlostné afekty. Odsouzeným se dostává také podrobných informací o základních občansko - právních aspektech zahrnujících politické dění v ČR i ve světě

nebo možnosti zaměstnání v rámci zemí EU. Odsouzení jsou dále seznamováni s problematikou domácího hospodaření, (tzn. nakupování, vaření, žehlení) či novinkami v dopravě.

Toto období je stresující zvláště pro odsouzené s dlouhými tresty odnětí svobody, pro které představuje propuštění na svobodu minimálně změnu životního stylu, proto se ani zde nezapomíná na relaxaci jejich psychiky pomocí různých terapií (muzikoterapie, arteterapie) .

4. Vznik a vývoj, profilace věznice Břeclav

Břeclavská věznice byla postavena v roce 1850, pro potřeby tehdejšího soudu a byla určena pro výkon krátkodobých trestů odsouzených. Věznice ukončila svou činnost v roce 1953. Později zde byl vybudován vojenský útvar pohraniční stráže, který zde fungoval až do roku 1989. V roce 1990 byla zchátralá budova převedena Okresnímu soudu, který ji rozdělil na dvě části. Jednu část zrekonstruoval pro své potřeby a druhá byla určena pro přestavbu na věznici. Přestavba začala v roce 1993 a byla ukončena v roce 1995.

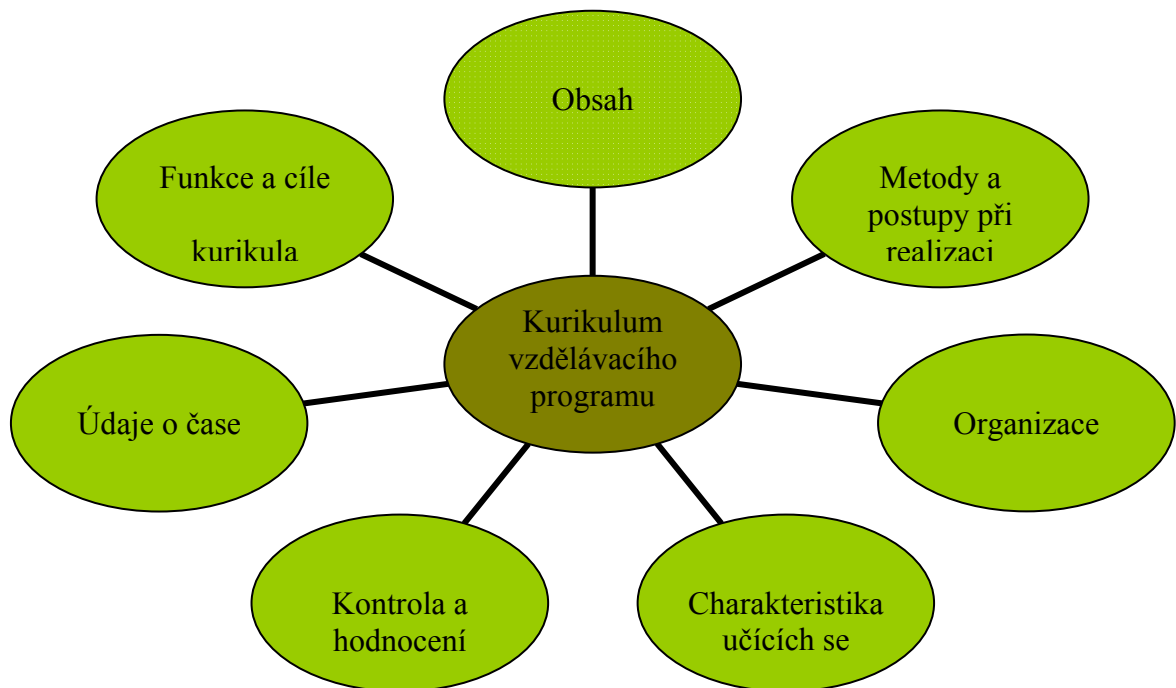
Věznice v té době fungovala jako objekt Vazební věznice Brno, od 1.1.1997 byla rozhodnutím Ministerstva spravedlnosti ČR zřízena samostatná Vazební věznice. Od 1.1.2006, byla věznice reprofilována a zařazena jako samostatná věznice s dohledem a s ostrahou (www.vscr.cz/veznice-breclav-24).

Ve věznici jsou zřízena oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné odsouzené, v dohledu i v ostraze. Kapacita věznice je 176 osob (obviněné, odsouzené). Je zde také oddělení vazby (jeho kapacit je 27), které slouží pro potřeby Okresního soudu Břeclav a Hodonín.

4.1 Tvorba a následná dokumentace vzdělávacího programu

Samotnému fungování vzdělávacích programů a nejenom programů realizovaných v programech zacházení, předchází tzv. **kurikulum vzdělávacího programu**. Jedná se o oficiálně vytvářené a zaváděné dokumenty, které jsou komplexním projektem cílů, obsahů, prostředků, organizace vzdělávání, způsobu realizace výuky i způsobu kontroly a hodnocení výsledků programu. (Prášilová, 2006, str.74)

Kurikulum vzdělávacího programu

Graf č. 1

Zdroj: Prášilová, 2006, str.32

Zjednodušená struktura zmíněného postupu je následující:

- zjištění vzdělávacích potřeb a určení specifík osob, kterých se potřeby týkají,
- vytýčení tzv. programového cíle, což je konkrétně a kontrolovaně pojmenovaný výstup z programu,
- rozpracování tohoto cíle do konzistentních dílčích realizačních cílů uspořádaných v čase,
- určení vhodného učiva, doplnění dalšími realizačními „nástroji“ vzdělavatele, (metody, organizační formy, učební úkoly, pomůcky, potřeby atd.),
- stanovení postupů (a nástrojů) pro ověření, zda a jak bylo dosaženo stanovených cílů.

(Prášilová, 2006, str.32)

Mezi dokumenty Programů zacházení patří:

- zpracování **projektu** (ten obsahuje: cíl aktivity, obsah, metodu, formu, frekvenci setkávání, délku a místo konání a materiální zabezpečení), který schvaluje ředitel věznice (viz. příloha č.2),
- zpracování **tématického plánu** (obsah tvoří plán na jednotlivé měsíce), který schvaluje vedoucí oddělení výkonu vazby a trestu (viz příloha č. 3),
- zpracování **písemné přípravy** (zde je uveden cíl, obsah, forma, metoda, seznam materiálu a prostředků, místo setkávání, viz příloha č.4),
- **časový rozvrh aktivit** (týdenní plány, viz. příloha č. 5).

Při zavedení daného kroužku, nebo vzdělávací aktivity do provozu dále zpracovává:

- **seznam účastníků** (zde se evidují jména a příjmení účastníků, kód vězně, datum zahájení a ukončení činnosti, důvod ukončení činnosti),
- **evidenci docházky** (ta obsahuje jména a příjmení účastníků, kód vězně, účast jednotlivých dnů v měsíci, celkový počet hodin v měsíci),
- **třídní kniha** (obsahuje název aktivity, datum, čas, místo konání a příjmení odsouzených),
- **hodnocení** (každé setkání zhodnoceno vedoucím aktivity),
- **udělování kázeňských odměn, nebo trestů.**

Hodnocení programu zacházení se zpracovává:

- na odsouzené v období každých dvou měsíců,
- u odsouzených s dohledem a dozorem, v období tří měsíců,
- u odsouzených s ostrahou, v období šesti měsíců,
- u odsouzených se zvýšenou ostrahou, v období osmi měsíců,
- období jednoho měsíce u mladistvých odsouzených.

Z těchto hodnocení je patrné, do jaké míry si plní jednotliví odsouzení vytýčený cíl programu zacházení. Hodnocení může sloužit jako podklad při žádosti odsouzeného

o podmíněné propuštění, nebo přeřazení do mírnějšího typu věznice. Hodnocení je tedy pro odsouzené významným motivem, který na ně ve vězeňském prostředí působí.

Kvůli dobrému hodnocení odsouzení často používají manipulativního chování, nátlak, snaží se vychovateli zavděčit, lichotit mu atd.

4.2 Programy zacházení uskutečňované ve věznici Břeclav

Reprofilací v roce 2006, kdy se z Vazební věznice stala věznice pro výkon odnětí svobody se fakticky změnilo i oddělení výkonu vazby a trestu. Oddělení vazby se minimalizovalo na počet 27 obviněných (stav k 20. 3. 2011). Personálně se musel navýšit stav pedagogických pracovníků oddělení výkonu vazby a trestu. Dále se podstatně rozšířila nabídka aktivit v programech zacházení.

Programy zacházení jsou jako v jiných věznicích rozděleny na zájmové, vzdělávací, speciálně výchovné a aktivity spojené s oblastí utváření vnějších vztahů.

Programy zacházení ve věznici Břeclav jsou v souladu s Metodickým listem č. 6/2007 ředitele odboru výkonu vazby a trestu a hlavního kaplana. Ten stanovuje společná pravidla pro administrativní vedení programů zacházení.

Největší nabídku PZ tvoří **zájmové aktivity**. Odsouzení mohou navštěvovat:

Tabulka 1: Zájmové aktivity provozované ve věznici Břeclav

Název zájmové činnosti	Typ výkonu trestu	Forma	Rozsah	Účast v % 2010
Aplikované pohybové aktivity	dohled / ostraha	skupinová činnost	4hod/2hod týdně	84 / 88
Sportovní kroužek	dohled	skupinová činnost	2hod týdně	66
Kondiční cvičení	dohled / ostraha	cvičení po dvojicích	2hod týdně	94 / 79
Výtvarný kroužek	ostraha	individuální/skupinová	8hod týdně	95
Akvaristika	dohled	skupinová činnost	2hod týdně	98
DVD klub	dohled	skupinová činnost	2hod týdně	nový
Filmový klub	ostraha	skupinová činnost	2hod týdně	91
Redakční činnost	dohled	individuální/skupinová	2hod týdně	89
Čtenářský kroužek	dohled	individuální	2hod týdně	76
Zahradnický kroužek	dohled	individuální/skupinová	2hod týdně	100
Kroužek rébusů	dohled	individuální	1hod týdně	nový
Fotografický kroužek	dohled/ostraha	individuální/skupinová	2hod týdně	76/91
Hudební kroužek	ostraha/dohled	individuální/skupinová	1,5hod týdně	89/95
Rukodělná činnost	dohled/ostraha	individuální/skupinová	4hod týdně	97/81
Sociální komunikace	dohled	polootevřená skupina	8hod týdně	63

Zdroj: Příloha ke zprávě Vyhodnocení realizace programů PZ ve věznici Břeclav r. 2010.

Stručná charakteristika a obsah jednotlivých zájmových aktivit:

Apa – Aplikované pohybové aktivity – Pohybová aktivita zaměřená na pohybové činnosti, které vytvářejí prostor pro osoby s postižením v souladu s jejich zájmy a schopnostmi. Cílem je pomocí pohybu udržet rovnováhu mezi subjektivním pocitem fyzického a psychického zdraví. Pohybové aktivity jsou zaměřené na strečink a posílení fyzického a posturálního svalstva, ostatní tělesné cvičení zlepšuje motorické schopnosti a celkově zvyšuje tělesnou kondici.

Sportovní kroužek – Tato skupinová sportovní činnost obsahuje nácvik a provádění sportovních aktivit (kolektivní míčové hry, stolní tenis). Cílem kroužku je aktivní vyplnění doby osobního volna a rozvoj tělesné zdatnosti a duševního zdraví.

Kondiční cvičení – Při této sportovní činnosti se odsouzení seznamují pomocí instruktora se zásadami, způsoby a postupy kondičního posilovacího cvičení. Aktivita obsahuje realizaci cviků a ukázky cvičebních programů.

Výtvarný kroužek – Důvodem založení této zájmové aktivity je získání estetického cítění a výtvarných dovedností. Výtvarný projev má význam pro rozvoj osobnosti,

rozdívají se také vnímání, paměť, citlivost, představivost a trpělivost. Obsahem je kreslení, malování, modelování, vystřihování a lepení.

Akvaristika – Předmětem této zájmové aktivity je rozvoj sociálních schopností ve smyslu péče o jiného živého tvora. Odsouzení se zde seznámí s problematikou sestavení a čištění akvárií, výběrem vhodných rybiček a způsoby krmení.

DVD klub/Filmový klub – Tato aktivita seznamuje odsouzené s historií a současností kinematografie. Výsledkem je získání všeobecného přehledu ve filmové tvorbě. Obsahem je projekce vybraných titulů. Diskuze a zápis o zvoleném titulu.

Redakční činnost - Cílem je naučit odsouzené práci s literaturou a s textem. Důraz se klade také na zdokonalení gramatiky, práce na PC a slovní zásoby. Odsouzený vypracovává přiměřený text, jeho úroveň se následně hodnotí.

Čtenářský kroužek - Zájmově-výchovná aktivita seznamující odsouzené se světovou literaturou, včetně odborné. Probíhá formou sezení, obsahuje také návštěvy knihovny a kulturních akcí. Odsouzení se také podílejí na výběru titulů pro vězeňskou knihovnu.

Zahradnický kroužek – Obsahem tohoto kroužku je pravidelná a všestranná péče o rostlinnou výzdobu vězeňského nádvoří. Odsouzení tím rozvíjejí manuální činnost a estetické vnímání.

Kroužek rébusů - Přínos tohoto kroužku je v poznání nových vědomostí a zkušeností v logickém myšlení a rozhodování. Odsouzení se zabývají řešením SUDOKU, KAKTRA, KAKURA KILLER, křížovkami aj. Mají možnost vyzkoušet si také rébusy v cizích jazycích (AJ, NJ, RJ)

Fotografický kroužek - V této zájmové aktivitě získávají odsouzení znalosti fotografických technik a metod. V přítomnosti speciálního pedagoga získávají fotografie mimo věznic a ty potom následně zpracovávají na PC.

Hudební kroužek - Cílem tohoto kroužku je zdokonalení se ve hře na kytaru. Další aktivitou v rámci kroužku je získání dovedností se zvukovou kartou – možnosti nahrávání na CD.

Rukodělná činnost - Aktivita využívá zručnosti a talentu odsouzených a nabízí smysluplné trávení volného času. Obsahuje rukodělné práce, modelování, práci se dřevem, šití, atd. Motivem jsou pravidelné výstavy těchto artefaktů.

Sociální komunikace – Obsahem této aktivity je snaha o integraci odsouzeného do společnosti a získání sociální vědomostí důležitých po propuštění. Pomocí diskuzí

se odsouzení učí jak poznat patologické chování a jak na ně reagovat. Cílem je snaha odstraňovat chybné návyky v jednání a chování. Získání těchto znalostí pomáhá při návratu do společnosti.

Vzdělávací aktivity programu zacházení

Tabulka 2: Vzdelávací aktivity programu zacházení uskutečňované ve věznicí Břeclav

Název činnosti	Typ výkonu trestu	Forma	Rozsah	Účast v % rok 2010
Kroužek PC	dohled/ostraha	individuální	1hod týdně	82/87
Výuka češtiny a matematiky	dohled/ostraha	individuální/skupinová	4hod týdně	87/59
Zeměpisný kroužek	ostraha	skupinová	3/2hod týdně	81
Psaní všemi deseti	dohled	Individuální	1hod týdně	88
Komunikační dovednosti	ostraha	individuální/skupinová	2hod týdně	63

Zdroj: Příloha ke zprávě Vyhodnocení realizace programů PZ za rok 2010

Stručná charakteristika vzdělávacích aktivit v programu zacházení

Kroužek PC – Vzdelávací aktivita zaměřená na prohloubení počítačové gramotnosti. Obsah tvoří výuka programů WORD, EXCEL, práce s dokumenty (ukládání a úprava textů) praktická cvičení, jazykové vzdělávací programy (AJ,NJ, - audio poslech).

Zeměpisný kroužek - Důvodem zavedení zájmové aktivity je získání znalostí o kultuře různých národů, současné politické situaci ve světě i doma. Dále získání povědomí o moderních vědeckých objevech, přírodních zákonitostech či zeměpisných souvazečnostech.

V této vzdělávací aktivitě mohou odsouzení shlédnout vhodně vybrané filmy, číst z vybrané literatury a zhotovují si zeměpisnou nástěnku dle zadaného tématu.

Projekce filmů DVD, VHS a čtení příslušné literatury je vždy zaměřena na určitou krajinu či stát a jeho kulturu, tradice, historické události, vědecký výzkum apod. Obsahem jsou projekce VHS a DVD, které mají za úkol důkladněji seznámit s jinými kulturami, státy. Berou se v potaz vlastní zkušenosti odsouzených, kolektivní rozbor zhlédnuté projekce či přečtené literatury.

Psaní všemi deseti – Vzdelávací aktivita zaměřená na získávání praktických znalostí v psaní „všemi deseti“ na PC. Aktivita dále obsahuje také vytváření a stylizaci

dokumentů dle platných norem. Dále se odsouzení seznamují se vzory různých smluv, s korespondencí se soudy, stát. zastupitelstvy a dalšími orgány státní správy.

Komunikační dovednosti – Smyslem vzdělávací aktivity je rozvíjení komunikačních schopností odsouzených a komunikační rozvoj osobnosti v přípravě znovu zařazení do civilního života. Obsah tvoří nácvik komunikačních dovedností, základní formy komunikace, aktivní naslouchání a základy společenského chování.

Speciálně výchovné postupy používané ve věznici v Břeclavi

Pracovní terapie – Speciálně výchovná aktivita zaměřená na výcvik pracovních stereotypů, které jsou nezbytnou součástí resocializace odsouzených. Pracovní činnost je zaměřená na různé typy práce pro věznicí i jiné subjekty. Jedná se zejména o malířské, zednické nebo zahradnické práce.

Tabulka 3: Speciálně výchovné aktivity programu zacházení uskutečňované ve věznici Břeclavi

Název činnosti	Typ výkonu trestu	Forma	Rozsah	Účast v % rok 2010
Pracovní terapie	dohled	skupinová	9hod týdně	95
Psychosociální poradenství	dohled/ostraha	skupinová/individuální	4hod týdně	75/85
Psychosociální terapie	ostraha/ostraha	skupinová/individuální	4hod týdně	75/65
Psychosociální výcvik a sociálně právní poradenství	dohled	skupinová/individuální	4hod týdně	75
Sociálně právní poradenství-pohovory	dohled/ostraha	individuální	dle potřeby	827 pohovorů
Krizová intervence	dohled/ostraha	individuální	dle potřeby	774 pohovorů

Zdroj: Příloha ke zprávě Vyhodnocení realizace programů PZ ve věznici Břeclavi r. 2010

Psychosociální poradenství – Smyslem založení speciálně-výchovné aktivity je zkvalitnění komunikačních technik u odsouzených, lepší zvládnání konfliktních situací. Cílem je tedy zachování psychického zdraví a osobnostní integrity osob ve VT, podpora adaptačních mechanismů a zvládnání krizových situací. Obsah tvoří aktivity určené ke snižování stresu spojeným s pobytem ve VT, dále pomoc při řešení mimořádných životních situací, motivace ke změně dosavadního chování a postojů,

napomáhání k všestrannému rozvoji odsouzených, kteří splňují podmínky pro zařazení do výstupního oddělení ve věznici s ostrahou, dohledem a bezdrogové zóny.

Psychosociální terapie – Terapie spočívá v rozvoji osobnosti formou sebezkušenostních technik. Metodou použitou v tomto druhu terapie je např. skupinová dynamická psychoterapie nebo psaní deníků.

Psychosociální výcvik a sociálně právní poradenství – Speciálně-výchovná aktivita specializovaná na zapojení odsouzených do oblastí civilního života. Řeší problematiku odsouzených po propuštění z výkonu trestu. Zaměřuje se na orientaci na trhu práce, získávání praktických zkušeností s administrativními úkony potřebnými k evidenci na úřadu práce, dále pak obsahuje psychickou přípravu na civilní život se všemi aspekty, které mohou odsouzeného po propuštění potkat. Odsouzení jsou dále informováni o principech státní politiky zaměstnanosti, poskytování hmotného zabezpečení atd. Aktivita je určena pro odsouzené splňující podmínky pro zařazení do výstupního oddělení.

Sociálně právní poradenství – pohovory

Odborná pomoc v této oblasti se zaměřuje zejména na poskytování základních informací týkajících se právního uspořádání rozvodových a porozvodových vztahů (druhy rozvodu, co rozvodu předchází a co následuje), úpravy rodičovské zodpovědnosti (svěření dítěte do péče jednoho z rodičů, příp. do střídavé nebo společné výchovy, možnosti určení styku s dítětem), výživného (určení, zvýšení či snížení výživného dětí, ale i informace o vyživovacích povinnostech k jiným osobám) a majetkových poměrů (majetkoprávní vyrovnání aj.).

Krizová intervence – pohovory

Krizová intervence je postup vhodný u lidí, kteří se potýkají s náročnou životní situací. Psycholog, který klientovi pomáhá vyrovnat se s krizí, by měl nejdříve zhodnotit následující aspekty krize:

- co a kdy krizi vyvolalo,
- klientovi současné vztahy k lidem,
- klientův současný psychický stav (včetně sebehodnocení),
- klientovu ochotu k přijetí pomoci,
- podobnost současné krize s minulými zážitky.

Žádoucím výsledkem krizové intervence je posílení klientovy schopnosti řešit náročnou situaci, a to buď na základě strategií dříve vyzkoušených, nebo na základě postupů nově vytvořených. Spolu s tím by se mělo zlepšit i klientovo sebehodnocení, mělo by dojít i ke zmírnění nepříjemného emočního doprovodu krize (stavů úzkosti, deprese, agresivity).

Speciální oddělení výkonu trestu (SOVT) – oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné

Specializované oddělení pro trvale pracovní nezařaditelné se liší v přístupu k plnění programu zacházení od běžného programu na odděleních pro odsouzené pracovní zařaditelné. Pestrost a různorodost složení kolektivu odsouzených na specializovaném oddělení je umocněna zdravotními aspekty jak somatického, tak psychického a mentálního charakteru. Cíle programů zacházení jsou stanoveny s ohledem na nezbytnost specializovaného zacházení a nutný je také individuální přístup vychovatele, i ostatních odborníků VTOS.

Program zacházení zahrnuje tyto činnosti:

- Zeměpisný kroužek.
- Filmový klub.
- Kurz na PC.
- Hudební.
- Psychosociální poradenství.
- Sociální komunikaci.
- Psychosociální výcvik a sociální poradenství.

Tabulka 4: Aktivity SOVT

Název činnosti	Účast v % rok 2010
Zeměpisný kroužek	81
Filmový klub	91
Sociální komunikace	63
Kroužek PC	79
Hudební kroužků	89
Psychosociální poradenství	97
Psychosociální výcvik	87

Zdroj: Příloha ke zprávě Vyhodnocení a realizace programů PZ ve věznici Břeclav za rok 2010

Praktická část – cíl výzkumu, stanovení hypotéz a úkolů práce

Cílem výzkumu je analýza názorů a postojů odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody ve Věznici Břeclav, k uskutečňování zájmových, vzdělávací a speciálně-výchovných aktivit v rámci programů zacházení.

Na základě teoretických konceptů v úvodní části práce, mého působení u Vězeňské služby a hodnotících zpráv z činností a programů zacházení jsem stanovil následující **hypotézy**, které byly dotazníkovým šetřením dále prověřovány:

H1: Výběr aktivit odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je odlišný od výběru aktivit na svobodě.

H2: Pro výběr konkrétní aktivity je nejdůležitější její zaměření.

H3: Odsouzení jsou s nabídkou aktivit ve výkonu trestu spíše nespokojeni.

H4: Motivace navštěvování jakékoliv aktivit ve výkonu trestu jsou účelové.

Z výše uvedených hypotéz vplynuly následující **úkoly**:

- a) dotazníkovým šetřením zjistit druhy zvolených volnočasových aktivit před výkonem trestu a ve výkonu trestu, výsledky porovnat,
- b) zjistit důvody navštěvování volnočasových aktivit odsouzenými ve VTOS,
- c) zjistit spokojenost s výběrem volnočasových aktivit a druhy aktivit, které jsou odsouzenými preferovány,
- d) analyzovat výsledky dotazníkového šetření na statistickém základě.

5. Metody, techniky výzkumu a výzkumný vzorek

5.1 Aplikovaná metoda

Pro realizaci výzkumu jsem zvolil techniku dotazování – formou písemného dotazování, které se uskutečnilo v období od 10. do 21. března 2011 ve Věznici Břeclav. Tazatel byl k vůli objektivnosti fiktivní a dotazníky odsouzeným rozdali a posléze je i vyzvedli vychovatelé Věznice Břeclav.

Dotazník (viz příloha č. 6) obsahuje celkem 11 otázek, které jsem formuloval na základě stanovených hypotéz. Otázky byly vytvořené na základě teoretických konceptů zpracovaných v teoretické části práce. Správné formulace otázek, důležité pro pochopení při vyplňování odsouzenými, jsem konzultoval se specialisty a vychovateli Věznice Břeclav.

V rámci dotazování jsem použil uzavřené otázky (respondenti měli na výběr různé varianty odpovědí a jednu z nich volili) a 1 otázku otevřenou, kde respondenti mohli doplnit odpověď vlastními slovy. Tato otázka je věnovaná zjištění aktuálních zájmů popř. inovace PZ. V dotazníku jsou dále obsaženy baterie otázek, ve kterých respondenti vybírají z více odpovědí, a otázky identifikační, týkající se věku, dosaženého vzdělání a délky pobytu trestu.

Cílem písemného dotazování bylo ověření předcházejících hypotéz a jejich zhodnocení.

5.2 Výzkumný vzorek, zdroje a typy dat

Ze všech respondentů bylo náhodně vybráno 40 odsouzených mužů různé věkové struktury umístěných ve výkonu testu odnětí svobody ve Věznici Břeclav. Protože je věznice Břeclav profilována jako věznice s dohledem a ostrahou, rozdělil jsem těchto

40 dotazníků na dvě stejné poloviny - 20 na oddělení odsouzených v dohledu a 20 na oddělení s ostrahou. Z tohoto počtu se vrátilo 36 dotazníků.

Pro potřeby práce jsem shromáždil primární a sekundární data. Primární informace jsem získal vlastním výzkumem na základě osobního dotazování formou dotazníku. Sekundární informace jsem čerpal z internetu, webových stránek a z odborné literatury.

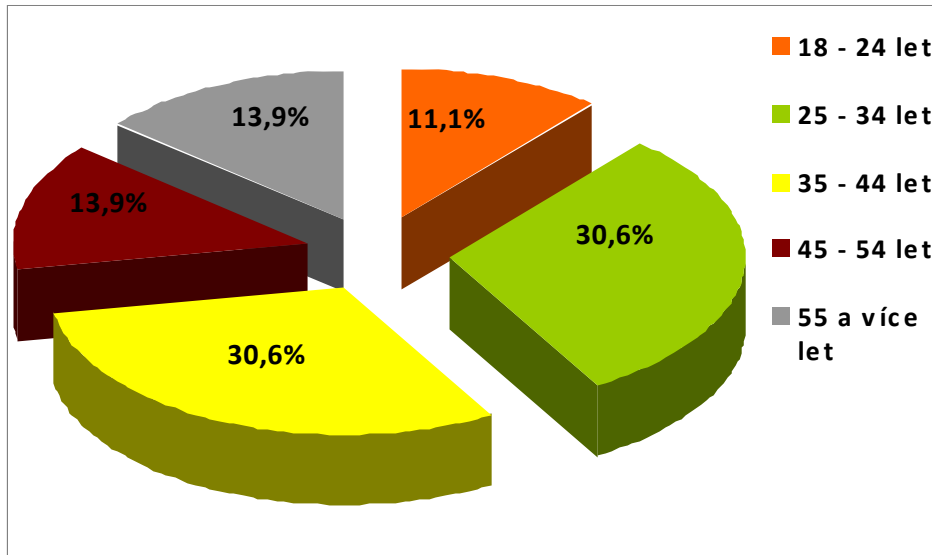
6. Výsledky šetření a jejich interpretace, závěr výzkumu

V dotazníku jsem použil tři identifikační otázky (9, 10, 11), které jsem zaměřil na věk, nejvyšší dosažené vzdělání a délku pobytu trestu odnětí svobody.

Věkové kategorie

Ve výzkumu jsou zastoupeny všechny věkové kategorie, největší počet zastupují kategorie s věkem 25 - 34 a 35 - 44 let shodně 30,6 %. Další shodnou kategorií je kategorie 45 – 54 let, 55 a více let s 13,9 %. Nejméně respondentů je z kategorie 18 - 24 let - 11,1 %.

Graf č. 2: Věkové rozložení respondentů

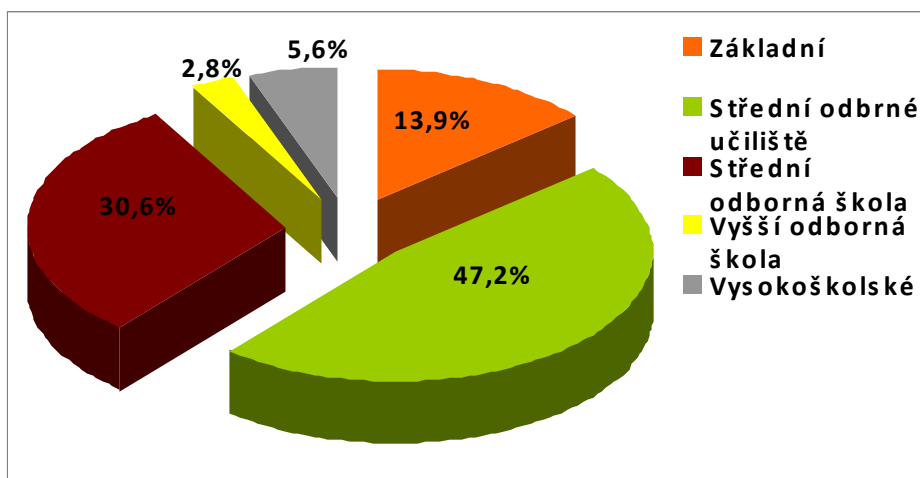
Zdroj: vlastní

Nejvyšší dosažené vzdělání

Vzdělání odsouzených, kteří se zapojili do výzkumu je následující: nejpočetnější skupinu tvoří odsouzení, kteří absolvovali SOU (bez maturity) - 47,2 %. Střední odbornou školu (s maturitou) absolvovalo 30,6 % odsouzených.

Základní vzdělání má pouze 13,9 % odsouzených. Vyšší odbornou školu dostudovalo 2,8 % odsouzených a Vysokou školu 5,6 % odsouzených.

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

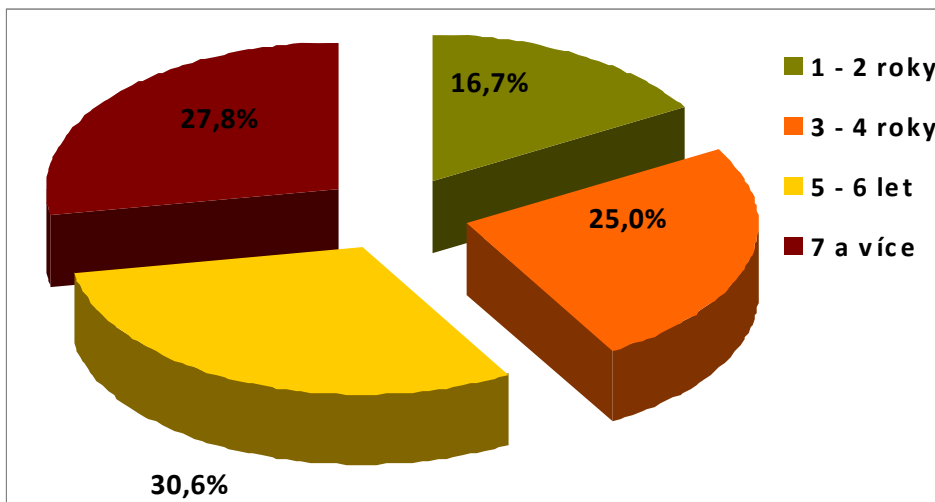

Zdroj: vlastní

Délka výkonu trestu odnětí svobody

Věznice Břeclav je profilována jako věznice s dohledem a ostrahou. Do výzkumu byli zapojeni odsouzení z obou typů výkonů trestů. Největší skupinu s 30,6 % tvoří odsouzení k výkonu trestu odnětí svobody na 5-6 let. Druhá největší skupina s 27,8 % je tvořena odsouzenými s délkou trestu odnětí svobody na 7 a více let. Rovnými 25 % je zastoupena skupina s délkou trestu 3-4 roky, a nejmenší skupinu tvoří odsouzení s délkou trestu 1-2 roky - 16,7 %.

Graf č. 4: Délka výkonu trestu

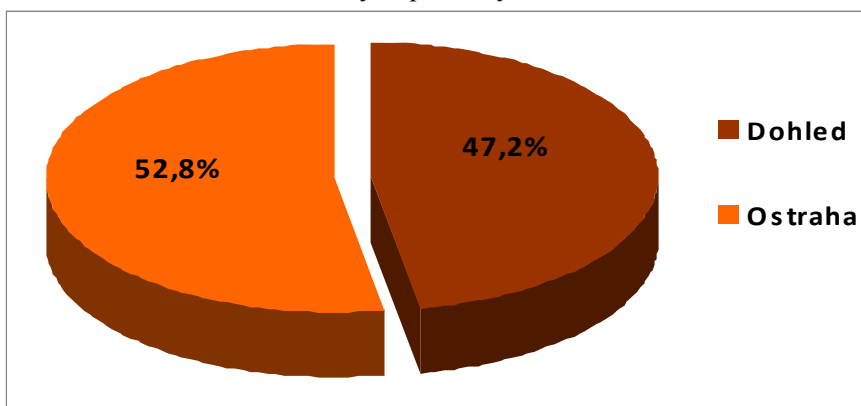

Zdroj: vlastní

Otázka č. 1. Zařazení ve výkonu trestu odnětí svobody?

Z celkového počtu **36 respondentů**, je poměr mezi odsouzenými zařazenými ve výkonu trestu odnětí svobody s dohledem a ostrahou následující:

Graf č. 5: Rozdělení odsouzených podle výkonu trestu

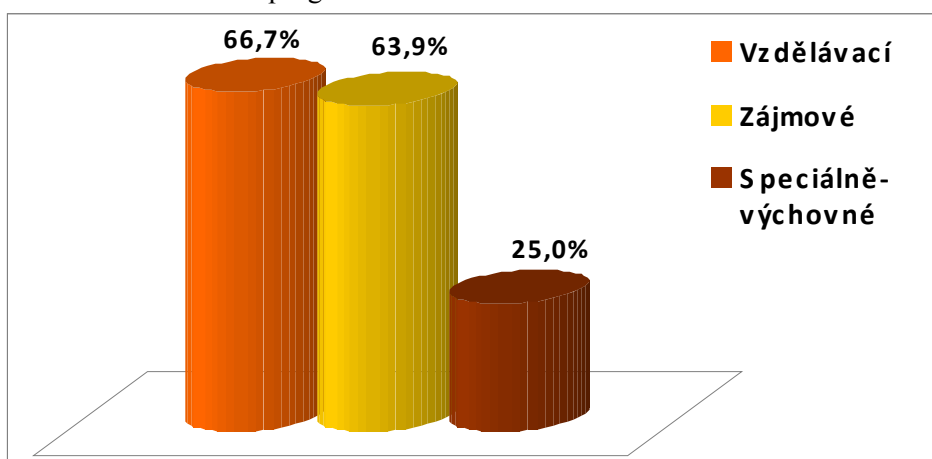

Zdroj: vlastní

Otázka č. 2 – Které z programů zacházení ve věznici navštěvujete?

Tato otázka je zaměřená na účast na jednotlivých aktivitách v programech zacházení. Z uvedených odpovědí vyplývá, že odsouzení upřednostňují vzdělávací a zájmové aktivity před aktivitami speciálně výchovnými. Odpověď na důvody, které vedly ke zvolení konkrétní aktivity, částečně vypovídají odpovědi u otázky č. 3.

Graf č. 6: Návštěvnost programů zacházení

Zdroj: vlastní

Otázka č. 3 Z jakého důvodu jste se rozhodl účastnit se této aktivity?

Z výsledků je patrné, že nejpodstatnějším důvodem ke zvolení dané aktivity, je zájem o její zaměření (61,1 %). Toto může být spojeno s dostatečně velkou nabídkou zájmových i vzdělávacích programů, kde si každý z odsouzených najde oblast, která ho zajímá. Zájmové aktivity nabízejí ještě možnost volby mezi aktivními (sportovními, pracovními), nebo pasivními činnostmi (četba, filmový kroužek).

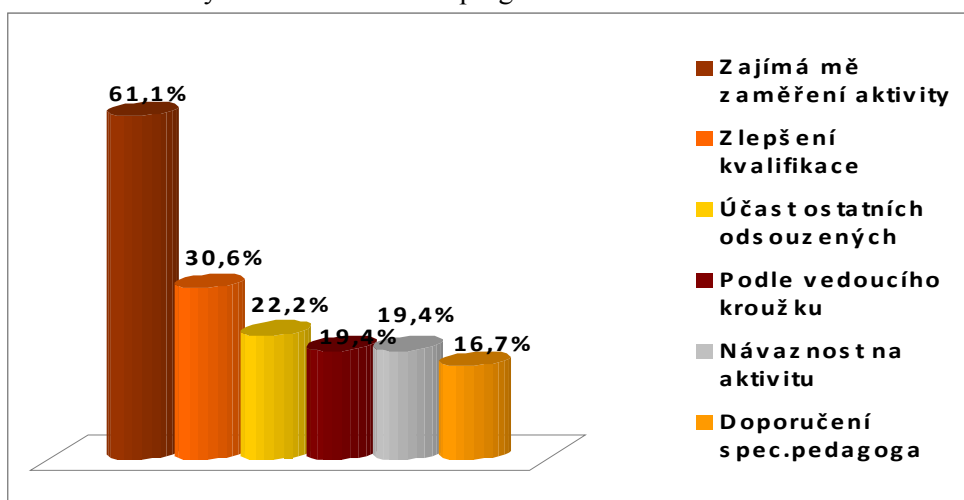
Jako druhý nejdůležitější důvod odsouzení uvádí zlepšení kvalifikace (30,6 %). Toto svědčí o snaze odsouzených využít čas trávený ve výkonu trestu odnětí svobody smysluplným způsobem a pomocí vzdělávacích aktivit zvýšit své dovednosti ve vzdělávacích kroužcích.

Z dalších ukazatelů vyplývá, že odsouzení při volbě aktivit ovlivňují také osobní sympatie k vedoucímu kroužku (19,4 %), či účast ostatních odsouzených (22,2 %). To znamená, že pro odsouzené hraje významnou roli ve výběru aktivit PZ i složení lidí, se kterými mají trávit volný čas ve vězení, a cíleně volí takovou skupinu, se kterou si rozumí, která je jim sympatická a u které je minimální riziko stresových situací.

Téměř stejnou váhu jako v předchozí volbě (19,4 %) má také návaznost na aktivitu, kterou provozovali odsouzení na svobodě, nebo doporučení speciálního pedagoga (16,7 %).

Návaznost na aktivitu provozovanou na svobodě může být limitována výběrem kroužků poskytovaných věznicí. To je způsobeno tím, že vězeňské aktivity jsou omezeny pohybem mimo věznici a jsou soustředěny v areálu věznice.

Graf č.7: Důvody účasti na aktivitách programů zacházení

Zdroj: vlastní

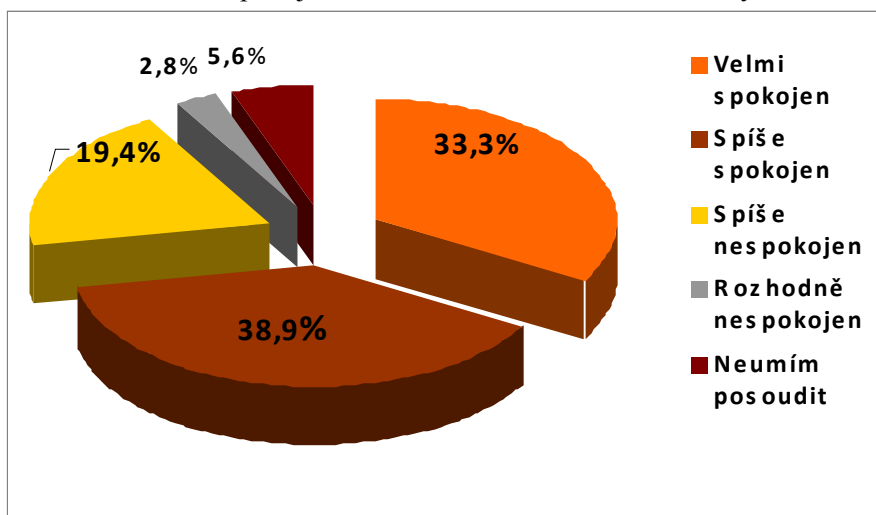
Otázka č. 4 Ohodnoťte, jak jste celkově spokojen s kvalitou Vámi navštěvované aktivity ve Věznici Břeclav?

V souvislosti s volbou aktivit programů zacházení jsem ve svém dotazníku zahrnul i otázku spokojenosti se zvolenou aktivitou. Z odpovědí je patrné, že 33,3 % odsouzených je se zvolenou aktivitou velmi spokojeno, 38,9 % je spíše spokojeno. Tento výborný výsledek lze připisovat:

- koncepci vězeňství, která je zaměřená na individuální zacházení a širokou spolupráci s odsouzenými,
- dobré práci pedagogů a vychovatelů, kteří dokážou odsouzené aktivitami v programech zacházení zaujmout a odpoutat od problémů, které vězeňské prostředí provází.

Pouze 19,4 % odsouzených je s programy spíše nespokojených. Rozhodně nespokojených je 2,8 %. 5,6 % odsouzených nedokáže vybrané aktivity posoudit.

Graf č. 8: Celková spokojenost s kvalitou navštěvované aktivity

Zdroj: vlastní

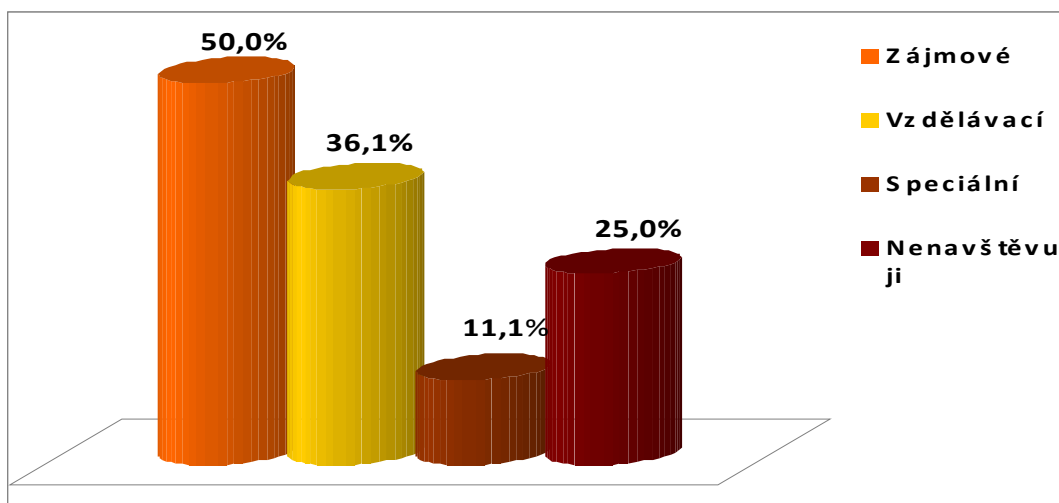
Otázka č. 5 Navštěvoval jste nějaké aktivity před výkonem trestu odnětí svobody?

Další otázka výzkumu je zaměřená na zjištění, zda odsouzení navštěvovali nějaké aktivity před výkonem trestu odnětí svobody a o jaký typ aktivit se jednalo.

Je patrné, že více jak 50 % odsouzených se aktivně účastnilo zájmových aktivit. Vzhledem ke struktuře nejvyššího dosaženého vzdělání, viz. graf č. 2, není překvapující ani druhý nejvyšší výsledek a to u vzdělávacích aktivit s 36,1 %. Speciálně výchovné aktivity navštěvovalo pouze necelých 12 % odsouzených.

Za poměrně vysoké procento (25 %) považují nenavštěvování žádné aktivity. Zde mě napadá otázka, jestli nevhodně využitý, či nevyužitý volný čas nebyl jedním z faktorů, působících na páchaní trestné činnosti.

Graf č. 9: Účast na aktivitách před výkonem trestu

Zdroj: vlastní

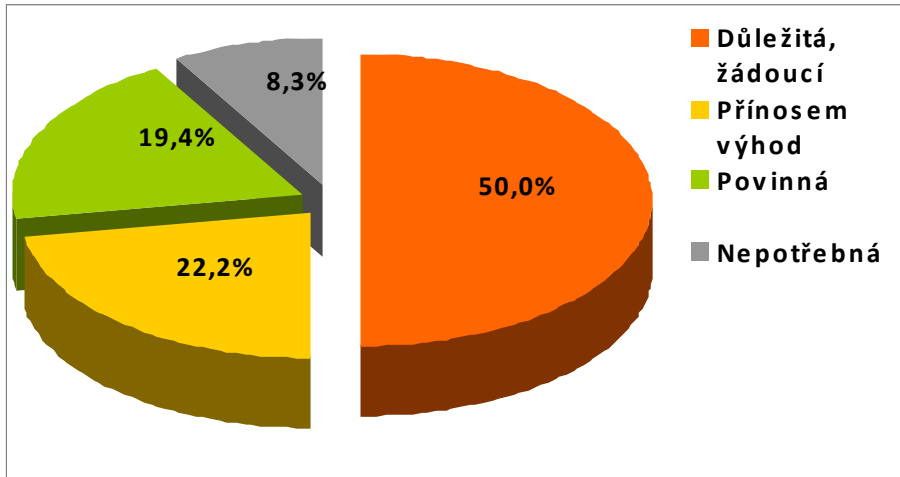
Otázka č. 6 – Účast na programech zacházení je pro mě:

Tato otázka zjišťuje motivaci, která ovlivňuje účast a výsledky programů zacházení. Výběr odpovědí je směřován k potvrzení nebo vyvrácení hypotézy č. 4, tedy zda motivace k navštěvování jakýchkoliv aktivit v programech zacházení je účelová.

Výsledek výzkumu této otázky mě překvapil. Rovná polovina tedy 50 % odsouzených považuje účast na programech zacházení jako důležitou a žádoucí. Druhá polovina odsouzených ji vidí jako nepotřebnou (8,3 %) povinnou (19,4 %) a přínos výhod (22,2 %). Tento výsledek sice nepotvrdil stanovenou hypotézu, ale naznačuje určitý prostor ve správné motivaci odsouzených.

Ideální motivace k účasti na programech zacházení by měla být taková, aby volba plnění nabídnutého programu nebyla podmiňována motivací k získání výhod v podobě např. kladného hodnocení, ale mělo by jít o přirozené a vlastní rozhodnutí odsouzeného. V úvahu lze brát i fakt, že motivace odsouzených souvisí s uvědoměním trestu a odpovědnosti, přiznáním viny za trestný čin. Odsouzení, kteří svoji vinu popírají, vnímají trest jako příkoří a od toho se odvíjí také přístup k motivaci samé.

Graf č. 10: Motivace odsouzených k účasti na aktivitách programů zacházení

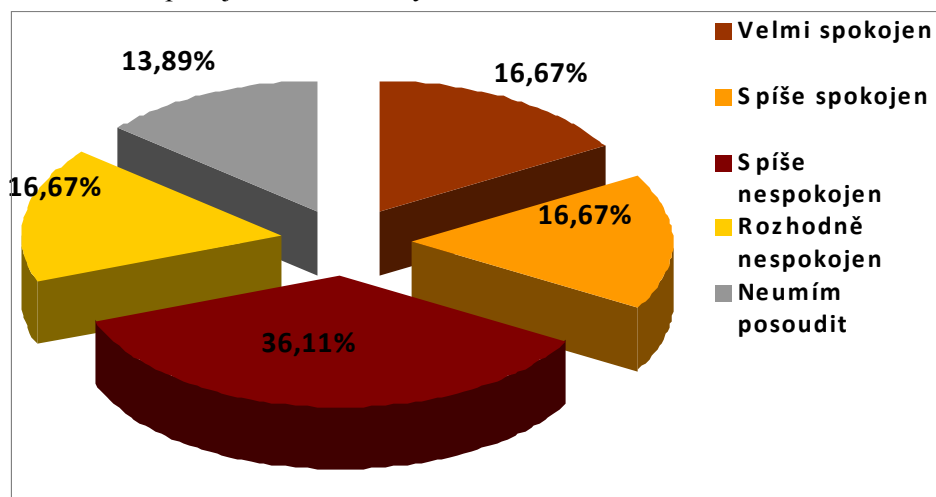
Zdroj: vlastní

Otázka č. 7 (8) Jak jste celkově spokojeni s nabídkou aktivit, které Věznice Břeclav provozuje?

Další otázka je směřována na celkovou spokojenost odsouzených s nabídkou aktivit ve Věznici Břeclav. S otázkou č. 7 souvisí také otevřená otázka č. 8, která zjišťuje zájem o otevření nového kroužku či aktivity, která není doposud v nabídce programů zacházení Věznice Břeclav. Z výsledků je patrné, že větší část respondentů (36,11 %) je spíše s nabídkou programů nespokojeno. Velmi je spokojeno 16,67 % odsouzených, spíše spokojeno je 16,67 % odsouzených. Téměř 14 % (13,89 %) respondentů odpovědělo, že svou spokojenost/nespokojenost neumí posoudit.

Otázku č. 8 jsem graficky nezpracovával, protože na ni odpovědělo pouze 9 respondentů. Z nich 3 uvedli, že by uvítali výuku cizích jazyků (angličtina a němčina), další odpovědi byly pak rybářský a hudební kroužek, sportovní, vaření, modelářství a možnost studia VŠ.

Graf č. 11: Spokojenost odsouzených s nabídkou aktivit ve věznici Břeclav

Zdroj: vlastní

Verifikace hypotéz

H1: Výběr aktivit odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody je odlišný od výběru aktivit na svobodě.

Na základě porovnání a vyhodnocení otázky č. 2 a č. 5, jejichž podstatou je volba aktivit před výkonem trestu odnětí svobody a ve výkonu odnětí svobody, lze konstatovat, že výběr aktivit odsouzených ve výkonu trestu je **odlišný**. U odsouzených ve výkonu trestu převažuje výběr vzdělávacích aktivit 66,7 %, před zájmovými 63,9 % a speciálně výchovnými 25 %.

Na svobodě volí odsouzení spíše aktivity zájmové (50 %) před vzdělávacími (36,1 %) a speciálně výchovnými (11,1 %). 25 % odsouzených uvedlo, že se na svobodě neúčastní žádných aktivit.

Tato hypotéza se verifikovala.

H2: Pro výběr konkrétní aktivity je nejdůležitější její zaměření.

Důvody výběru aktivit PZ se zabývá otázka č. 3. Nejmenší počet odsouzených - 16,7 % uvedlo jako důvod výběru doporučení pedagoga. Shodně 19,4 % odsouzených uvedlo důležitost návaznosti na aktivitu a osobnost vedoucího kroužku. Pro 22,2 % odsouzených je důležitá účast ostatních odsouzených a 30,6 % odsouzených si vybralo

aktivitu pro zlepšení své kvalifikace. Největší počet odsouzených - 61,1 % uvedli jako hlavní důvod pro výběr konkrétní aktivity **její zaměření**.

Tato hypotéza se verifikovala.

H3: Odsouzení jsou s nabídkou aktivit ve výkonu trestu spíše nespokojeni.

Potvrzením či vyvrácením hypotézy č. 3 se zabývá otázka č. 7. Shodné odpovědi zaznamenaly varianty - velmi spokojen, nebo spíše spokojen a to 16,67 % odsouzených. 36,11 % odsouzených je spíše nespokojeno a 16,67 % je nespokojeno.

Tato hypotéza se verifikovala.

H4: Motivace navštěvování jakékoliv aktivit ve výkonu trestu jsou účelové.

Cílem hypotézy č. 4 bylo zjistit případnou účelovost v navštěvování aktivit PZ.

K otázce č. 6 odpověděli odsouzení v 50,0 %, že účast v aktivitách je pro ně důležitá a žádoucí. 22,2 % uvedlo, že navštěvování aktivit PZ je pro ně přínosem výhod, 19,4 % vnímá PZ jako povinnost a 8,3 % spatřuje aktivity PZ jako nepotřebné.

Tato hypotéza se neverifikovala.

Závěr

Cílem bakalářské práce byla analýza programů zacházení a analýza a význam speciálně výchovných postupů, uplatňovaných Vězeňskou službou ČR. Nebylo možné zmapovat a podrobně zanalyzovat všechny aktivity programů zacházení všech věznic, protože je jich velké množství a kapacita práce je omezena. Přesto můžu říci, že analýzy a přehledy těch nejméně frekventovaných z nich dokazují, že dnešní systém v práci s odsouzenými je zaměřen na efektivní výkon trestu, což v praxi představuje účelný a individualizovaný způsob zacházení. V tomto individualizovaném přístupu sehraje kromě koncepce programů zacházení hlavní úlohu personál věznice, který v rámci individuální práce s odsouzeným pracuje na **přijetí viny** za trestný čin, učí ho posuzovat danou situaci a hledat možnosti, které napomohou k úspěšné resocializaci po ukončení výkonu trestu odnětí svobody. K dosažení tohoto cíle je velice důležité, aby odsouzený získal **důvěru k personálu**, měl **správný motiv a chápal trest jako důsledek svého jednání**. Bez těchto aspektů je dosažení úspěšné resocializace problematické..

Ve svém výzkumu se zabývám motivací odsouzených k navštěvování programů zacházení. Výsledky této otázky také nepovažuji za uspokojující. Přesně polovina odsouzených vnímá účast na programech zacházení jako prospěšnou a žádoucí. Druhá polovina má však odlišný názor. Vnímá ji jako povinnost, něco nepotřebného nebo pouze jako přínos určitých výhod. Ideálem by asi mělo být, aby volba plnění nabídnutého programu zacházení nebyla podmiňována motivací např. v rámci vnitřního režimu, diferenciací, či jinými výhodami. Rozhodnutí účastnit se programů zacházení by mělo být přirozené. Zde si ale nejsem jistý, zda by se v praxi dokázaly od sebe tyto dvě složky motivace oddělit, tj. navenek orientovanou snahu o získání výhod a vnitřní, přirozenou snahu o práci na sobě.

Výrazným aspektem smyslu programů zacházení s odsouzenými je také již zmiňované chápání trestu jako důsledku jednání. V tomto ohledu bych hledal souvislost s nedostatečným, nebo nesprávným pojetím hodnotového systému. Toto vyplývá opět s nedostačující nebo nesprávné výchovy.

Přes všechny tyto problémy a výhrady si myslím, že programy zacházení a speciálně výchovné postupy - ať už představují pro odsouzené pouze „zabití“ volného času, nebo

jsou v lepším případě nápomocny najít smysl života, jsou ve vězeňském systému nepostradatelné.

Resumé

Bakalářská práce je zaměřena na speciálně výchovné postupy, které jsou významnou součástí programů zacházení.

Teoretická rovina je zaměřena na specifikaci a analýzu programů zacházení a na význam a analýzu speciálně výchovných aktivit uplatňovaných Vězeňskou službou ČR.

Teoretická část práce je rozdělena na čtyři hlavní kapitoly, 3 z nich obsahují podkapitoly.

První kapitola obsahuje informace o systému a fungování výkonu trestu odnětí svobody uskutečňovaném Vězeňskou službou ČR.

V **druhé** kapitole se zabývám analýzou programů zacházení zavedenými Vězeňskou službou ČR, jejich smyslem, druhy a cílem.

Třetí kapitola obsahuje analýzu speciálně výchovných postupů uplatňovaných ve věznicích v celé ČR a jejich významem.

Čtvrtá kapitola pojednává o vzniku věznice Břeclav, její reprofilaci a komplexně analyzuje programy zacházení zde uplatňované.

Praktická rovina navazuje na strukturu stanovených hypotéz a je rozpracována do výzkumných cílů.

Samotný výzkum je v souvislosti s programy zacházení zaměřen na účast, spokojenost a motivaci zapojení se v těchto programech. Pokusil jsem se také srovnat výběr aktivit odsouzených ve výkonu trestu odnětí svobody a před výkonem.

Praktická část bakalářské práce obsahuje 2 kapitoly, ty obsahují též podkapitoly:

Kapitola **pátá** obsahuje: stanovení cílů, hypotéz, úkolů, metodiky praktické části práce.

Kapitola **šestá** obsahuje: výsledky, interpretace a závěry dotazníkového šetření, verifikaci hypotéz výzkumu odsouzených ve věznici v Břeclavi.

Anotace

Bakalářská práce pojednává o Speciálně výchovných postupech programů zacházení, jejich významu v práci s odsouzenými ve výkonu trestu odnětí svobody. Práce také komplexně analyzuje veškerou nabídku a systém programů zacházení.

Praktická výzkumná část je zaměřena na průzkum návštěvnosti, motivace a spokojenosti odsouzených s aktivitami programů zacházení uplatňovaných Vězeňskou službou ČR.

Klíčová slova:

Výkon trestu odnětí svobody, odsouzený, programy zacházení, speciálně výchovné aktivity, terapie, arteterapie, ergoterapie, psychoterapie, sociálně právní poradenství.

Annotacion

The thesis deals with special educational programs, treatment procedures and their importance in work with offenders in prison. Work to completely analyze all the supply system and treatment programs.

The practical part of the research is focused on exploration attendance, motivation and satisfaction with the activities of convicted treatment programs applied Prison.

Key words

Prison sentences, convicted, treatment programs, especially educational activities, therapy, art therapy, occupational therapy, psychotherapy, legal counseling.

Seznam použité literatury:

A/ Právní předpisy, zákony, vyhlášky

1. Zákon č.555/1992 Sb. o Vězeňské službě a justiční strážci České republiky, v platném znění.
2. Zákon č. 40/2009 Sb, Trestní zákoník.
3. Zákon č. 169/1999 Sb. o Výkonu trestu odnětí svobody a o změně některých souvisejících zákonů.
4. Evropská vězeňská pravidla, doporučení rady Evropy č. R (87)3, Praha – Pankrác 1996
5. Metodický list ředitele výkonu vazby a trestu a hlavního kaplana č. 6, ročník 2007

B/ Knihy, syntetické práce a monografie

6. FISCHER, S. *Speciální pedagogika: edukace a rozvoj osob se somatickým, psychickým a sociálním znevýhodněním*. 1. vyd. Praha: Triton, 2008. 205 s. ISBN 978-80-737-14-0.
7. HÁLA, J. *Úvod do teorie a praxe vězeňství I*. Vysoká škola evropských a regionálních studií, o.p.s. České Budějovice: Tiskárna J.I.E., s.r.o 2005. 345 s ISBN 80- 6708-05-5.
8. PÁVKOVÁ, J. *Pedagogika volného času*, 3. vyd. Praha: Portál, 2002. 231 s. ISBN 80-7178.711-6.
9. PRÁŠILOVÁ, M. *Tvorba vzdělávacího programu*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 191 s. ISBN 80-7254-712-7.
7. ŘEHOŘ, A.. *Metodické pokyny pro vypracování bakalářské a diplomové práce*, Brno: Institut mezioborových studií, 2009.

C/ Odborné časopisy a jiné zdroje

8. České vězeňství 3/2005
9. České vězeňství 6/2005
10. České vězeňství 1/2006
11. České vězeňství 4/2009

12. Závěry projektu ČHV právo na soudní a jinou právní ochranu v detenci – monitoring a litigace 2003 – 2005.
13. Příloha ke zprávě Vyhodnocení realizace programů zacházení odsouzených a preventivně výchovných, vzdělávacích, zájmových a sportovních programů obviněných ve Věznici Břeclav za rok 2010.
14. Bakalářská práce, Systém vzdělávání odsouzených, Jan Hladík, IMS Brno, 2010.

D/ Informace z internetu

www.vscr.cz

www.vscr.cz/generalni-reditelstvi-19/historie-104

www.vscr.cz/veznice-brno-20

www.vscr.cz/veznice-breclav-24

www.zdn.cz/oborové-specialy/ergoterapie

Seznam tabulek a grafů

Tabulka č. 1: Učební obory jednotlivých vzdělávacích středisek

Tabulka č. 2: Zájmové aktivity provozované ve věznici Břeclav

Tabulka č. 3: Vzdělávací aktivity provozované ve věznici Břeclav

Tabulka č. 4: Speciálně výchovné aktivity provozované ve věznici Břeclav

Tabulka č. 5: Aktivity speciálního oddělení výkonu trestu v Břeclavi

Graf č. 1: Kurikulum vzdělávacího programu

Graf č. 2: Věkové rozložení respondentů

Graf č. 3: Nejvyšší dosažené vzdělání

Graf č. 4: Délka výkonu trestu

Graf č. 5: Rozdělení odsouzených podle druhu výkonu trestu

Graf č. 6: Návštěvnost programů zacházení

Graf č. 7: Důvody účasti na aktivitách programů zacházení

Graf č. 8: Celková spokojenost s kvalitou navštěvované aktivity

Graf č. 9: Účast na aktivitách před výkonem trestu

Graf č. 10: Motivace odsouzených k účasti na aktivitách programů zacházení

Graf č. 11: Spokojenost odsouzených s nabídkou aktivit ve věznici Břeclav

Seznam symbolů a zkratek

SOVT – Speciální oddělení výkonu trestu.

VTOS – Výkon trestu odnětí svobody.

VS ČR – Vězeňská služba České republiky

PZ – Program zacházení

EPPLA- Engaging of Prisoners in Life-Long Learning Activities

PC – Osobní počítač

ICT – Informační a komunikační technologie

DVD, CD, VHS – Filmové, hudební a video nosiče

UNICEF – Dětský fond organizace národů

PMS – Probační a mediační služba

EU – Evropská unie

AJ – Anglický jazyk

NJ – Německý jazyk

RJ – Ruský jazyk

ŠVS – Školské vzdělávací středisko

Bc. – Stupeň vzdělání Bakalář.

VT – Výkon trestu

SOU – Střední odborné učiliště

Přílohy

1. Komplexní zpráva o odsouzeném
2. Projekt PZ
3. Tématický plán PZ
4. Písemná příprava PZ
5. Časový rozvrh PZ
6. Dotazník pro odsouzené
7. Příloha: Dotazník

Příloha č. 1

Komplexní zpráva o odsouzeném

Kód vězně:

Příjmení:

Jméno:

Chování a projevy odsouzeného na nástupním oddělení

Výše jmenovaný je poprvé ve VTOS. Chování a vystupování má slušné, na dobré úrovni. Pořádek ve svých věcech udržuje, o hygienu dbá. Pokyny personálu respektoval a řádně plnil. Odměněn či kázeňsky trestán nebyl. V kontaktu je s rodiči.

Posouzení zpracoval:

Podpis:

Datum:

Psychologické posouzení odsouzeného

Použité metody:

VMT, SPIDO, EOD, kresba, studium spisových materiálů

Jméno a příjmení:

Datum narození:

Z anamnézy:

Rodina úplná, dle sdělení harmonická. Oba rodiče pracují (1965, 1957), sourozence nemá. Rodina byla vždy spořádaná. Nikdo z rodiny nebyl trestán. Všichni tři členové jsou na sebe velmi fixováni, matka po uvěznění syna se psychicky zhroutila. Rodiče ho budou ve VTOS navštěvovat, ihned po uvěznění se zajímali na ekonomickém oddělení o veškeré platby, i když rodina není dobře ekonomicky situovaná. Otec je ČID, matka pracuje jako pomocná síla.

Scholarita:

Odsouzený studoval střední školu, před uvězněním byl v maturitním ročníku. Má domluveno dokončení střední školy po propuštění z VTOS.

Abusus: alkohol – konzument, nekuřák, drogy nejuje.

Vita sex: svobodný, stálou partnerku nemá

Zájmy: sport – reprezentant v lukostřelbě, kulturistika

Krimi: prvotrestaný, §224, délka trestu 14 měsíců a ZŘMV na 5 let.

Odsouzení považuje za spravedlivé, nastoupil sám. Nepřizpůsobil rychlost vozidla dovolené rychlosti na území obce, havaroval, jeden kamarád byl na místě mrtvý, dva kamarádi zraněni.

Psychologický profil odsouzeného:

Intelektové schopnosti odpovídají dané populační normě středoškolské mládeže. Myšlení je relativně pružné, obratné, v dimenzi praktického úsudku, slovní a vědomostní zásoba dobrá. Osobnost ne zcela zralá, inklinuje k extroverzi, afektivita je dynamicky průměrná, nevykazuje žádné extrémy, je dostatečně kontrolovaná, není známek afektivní lability. Emotivita je spíše stabilní. Hladina vzrušivosti je nízká, poměrně silné sebeovládání, chování preferuje nenápadné, konvenční, rezervovaný, opatrný. Je zatím závislý na mínění druhých. Asociální postoje nezjištěny. Agresivita ve smyslu patologie rovněž nezjištěna. Je silně motivován pro klidný bezproblémový průběh VTOS a PP.

Doporučení:

- běžný způsob zacházení
- pracovně zařadit i mimo věznic
- podporovat kontakt s rodinou

- podporovat ve sportovních aktivitách.

Důvěrné!!!

Posouzení zpracoval:

Podpis:

Datum:

Pedagogické posouzení odsouzeného

Použité metody
pozorování
studium spisové dokumentace
rozhovor

A. Popis situace

- relevantní poznatky z pozorování
- popis trestní minulosti (první TČ, věk jeho spáchání, spouštěcí mechanismy, motivace k TČ apod.)
- popis sociálních vazeb (vztahy s osobami s trestnou minulostí, vztahy s obětí TČ, konflikty ve vztazích, chybějící soc. zázemí apod.)
- popis aktuálního životního stylu a jeho souvislost s TČ (nezájem o řádnou práci a pravidelné zaměstnání, identifikace s kriminální subkulturou, příklon k extremistickým skupinám, opakované násilné jednání, záměrné vyhledávání rizikových míst apod.)

B. Motivace k řešení (je si svých problémů vědom, vnímá je správně, chce je řešit, umí je řešit, celková míra odhodlání řešit situaci)

C. Zhodnocení možných rizik a potřeb, doporučení (k PZ, potřebě speciálního zacházení, pracovnímu zařazení, upozornění na nebezpečnost jednání odsouzeného atd.)

at A:

- Poznatky z pozorování – k pohovoru se dostavil řádně upraven a ustrojen, hygienické návyky v pořádku, komunikace s drobnými počátečními obtížemi, způsobeno neznalostí prostředí a věkem. Při kladení otázek se snaží důsledně vše zodpovědět, bez snahy zkruslovat či zamlžovat. Dotazy ods. směřují spíše k praktickým otázkám ohledně pobytu ve vězení a obavám z neznámé situace. Z projevu je jinak patrné, že se jedná o ještě o nevyzrálou osobnost. Ve VTOS se nachází poprvé, ale předpokládám po prvotní adaptaci bezproblémový pobyt.
- Při pohovoru spolupracoval, vnější projev lehce nervózní, se snahou správně zodpovědět všechny dotazy. Pracovní zařazení – reálné po určitém zkušební období mimo prostory věznic. Reakce na věznicí – pozitivní na jednání zaměstnanců, negativní – strava. S pobytem ve VT je v podstatě smířen a trochu se obává přístupu spoluodsouzených k jeho osobě, ovšem v interakcích neočekávám žádné potíže.
- Trestní minulost – 0/0
- Ve VTOS poprvé - trest – odsouzen OS Prostějov ze dne 3.12.2009 z § 224/1,2 na 15 m. a ZŘMV na 5 let. Jako řidič os. vozidla (2 měs. vlastník ŘP) jel v obci nepovolenou rychlostí, nezvládl řízení, dostal smyk a vyjel z komunikace. Spolujezdec utrpěl smrtelná zranění, další, sedící na zadním sedadle, zranění lehká. Spolujezdci potvrdili, že ods. řídil riskantně a nebezpečně (podrobněji viz os. spis). Dle spisového materiálu neočekává další trest. KT je u odsouzeného stanoven na 10.7.2011.
- Jako hlavní příčinu spáchání TČ lze vidět dle slov odsouzeného „mládí a snahu předvést se před kamarády“.
- Závislosti – úzus a abúzus návykových látek neguje. Nekuřák, abstinents.
- Ostatní závislosti - ne
- Vztahy s osobami s trestní minulostí - nebyly zjištěny.
- Odsouzený je svobodný, bezdětný, žije s rodiči.
- Sociální vazby – vychováván v úplné rodině, je jedináček. Výchovný styl uplatňovaný vůči jeho osobě a celkové rodinné klima považuje za výborné a přátelské. K oběma rodičům má pozitivní vztah – dominanci ani inklinaci neudává. Písemný a návštěvní kontakt hodlá udržovat s rodiči.
- Vzdělání – základní dokončené, střední škola s maturitou – nedokončeno vzhledem k odsouzení, s ředitelem SŠ domluven postup a individuální plán k dokončení studia po propuštění.
- Pracovní zkušenosti před VTOS – nemá, student. Pouze brigády.

at B:

- K odsouzení se vyjadřuje jako k spravedlivému, má velký pocit viny, „který jej bude provázet do konce života“. Pobyť ve věznicí bere jako ztrátu času.
- Z hlediska predikce dalšího jednání je motivován především podmínečným propuštěním, podporou rodičů, chce znovu nastoupit ke studiu (dále plánuje VŠ), žít rodinným životem a stýkat se s přáteli.
- K zátěžovým situacím ve VT se bude snažit přistupovat „s čistou hlavou“, považuje se za klidného člověka, na oplátku očekává bezkonfliktní prostředí. Má zájem o kondiční cvičení, sportovní hry, pracovní terapii. Ze zájmů z občanského života udává lukostřelbu a posilování.
- Po dobu VT u odsouzeného neočekávám žádné potíže.

at. C:

- Na základě zjištěných skutečností doporučuji ods. v budoucnu pracovně zařadit mimo prostory věznice, jinak úklidové práce na odd. a ve věznicí.
 - zapojovat se plnohodnotně do úklidové činnosti v rámci oddělení VTOS
 - nedopustit narušení sociálních vazeb – podporovat styk s rodinou
 - aktivně přistupovat k plnění cílů stanoveného PZ
 - izolovat se od vlivu vězeňské subkultury
- Doporučuji obvyklý přístup.

Posouzení zpracoval:

Podpis:

Datum:

Sociální posouzení odsouzeného

Použité metody
rozhovor

Odsouzený je způsobilý k právním úkonům.

Odsouzený je svobodný, žije s rodiči. je jedináček. matka (1965), otec(1957). Rodinné vztahy spořádané, oba jej budou podporovat během VT i po něm.

Odsouzený je ještě studentem střední školy. nyní studium přerušil, po VT jej chce dokončit.

Rád by pokračoval studiem na VŠ.

Zdravotní obtíže - astma, nedomykavost chlopně, alergik .Odsouzený je nekuřák, neguje i jakoukoliv závislost.

Ve volném čase se věnoval lukostřelbě, kulturistice, hudbě.

Nyní trestán poprvé pro dopravní nehodu (§ 224).

Další trest neočekává.

Ve VT by rád pracoval a věnoval se některým koníčkům.

OP platný.

Bydliště opět u rodičů.

Rád by požádal o PP.

S PMS a soc. kurátorem v kontaktu doposud nebyl. Poučen o jejich funkci.

Zaměstnání po VVT: student

Posouzení zpracoval :

Podpis:

Datum:

Příloha č. 2

Věznice Břeclav

Oddělení výkonu trestu a vazby

Schvaluji:.....

Vrchní rada

plk.

ředitel Věznice Břeclav

PROJEKT

zájmová aktivita v rámci programu zacházení

Název zájmové aktivity: **DVD KLUB**

Vedoucí zájmové aktivity : vychovatelka VT

Důvodem založení zájmové aktivity je seznámení odsouzených s historií a současností kinematografie, získání všeobecného přehledu ve filmové tvorbě.

Cíl: cílem zájmové aktivity je efektivní a aktivní vyplnění doby osobního volna, sledování a diskuse o vybraném titulu.

Obsah: projekce vybraných titulů DVD, diskuse a zápis o zvoleném titulu.

Metoda: výklad (uvedení do problematiky a seznámení s titulem), shlédnutí DVD.

Forma: skupinové setkávání.

Tématický plán: viz. příloha.

Frekvence

setkání: 1x týdně.

Délka: 2 hodiny.

Místo konání: kulturní místnost odd. „C“.

Materiální

zabezpečení: DVD, odborné časopisy.

Zpracovala:

vychovatel výkonu trestu

Příloha č. 3

Tématický plán k projektu zájmová aktivita v rámci programu zacházení – **DVD klub**

vedoucí zájmové aktivity : vychovatelka VT

Leden -	Seznámení odsouzených s aktivitou, vybrání peněz, popř. 1 hodina aktivity.
Únor -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Březen -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Duben -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Květen -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Červen -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Červenec -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Srpen -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Září -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Říjen -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Listopad -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.
Prosinec -	Seznámení se s vybraným titulem, shlédnutí DVD, následná diskuse k danému filmu a rozbor díla.

P í s e m n á p ř í p r a v a

DVD kroužek

Leden 2011

***C Í L :** Cílem je efektivní a aktivní vyplnění doby osobního volna. V této zájmové aktivitě odsouzení shlédnou videoprojekci z jimi vybraných a speciálním pedagogem schválených titulů.*

Obsah : Seznámení odsouzených s aktivitou

Metoda : Výklad (uvedení do problematiky a seznámení filmovým titulem).

Forma : Kolektivní.

Seznam materiálu a prostředků : DVD přehrávač, TV, vybrané DVD tituly.

Učební pomůcky : Písemná příprava – seznam filmů, bonusy, filmy na DVD nosičích.

Doba : 2 hodiny.

Místo setkání : kulturní místnost na oddělení „C“

Zpracoval : vychovatelka

Příloha č. 5

Časový rozvrh aktivit PZ na oddělení "C" ostraha Věznice Břeclav
v týdnu od 24. - 30. 1. 2011

DEN/ DATUM	08:00 - 10:00	10:00 - 11:00	12:00 - 13:00	13:00 - 14:00	14:00 - 15:00	15:00 - 16:00	17:00 - 18:00	18:00 - 19:00	19:00 - 20:00	20:00 - 21:00	21:00 - 22:00	Poznámka
Pondělí			Individuální terapie (psych. , 15:00-17:00, PZ odd. F)				Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)					
Úterý			Kondiční cvičení (vych. , PZ odd. D, 14:00-15:00,18:30-19:30, monitorováno-dohled dozorce)				Zeměpisný kroužek (vych., 17:30-19:30, KM odd. C)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)		
			Protidrogová poradna (dle požadavků ods., psych. 14:00-15:00 - ateliér, cely)									
Středa	Soc.pr.poradenství(o.z., 09:00-11:00; KM odd. "C")		Kr. intervence (,13:00-15:00-dle pož.)				Kondiční cvičení (vych. , PZ odd. D, 14:00 - 15:00, 18:30-19:30 monitorováno-dohled dozorce)					
	Komunikační dovednosti (spec. ped. i, 10:00-11:00,výstupní cela č. 25, PZ odd. D)		Soc.pr.porad. (o.z. ,13:30-15:30, KM odd.C)				Indiv. a skup. terapie - VO(ps. , 15:00-20:00, PZ odd. F)					
Čtvrtek	Pastorační činnost - individuálně (kaplan k, 10:00-11:00, KM odd. F)		Kondiční cvičení (vych. , PZ odd. D, 14:00-15:00, 18:30-19:30, monitorováno-dohled dozorce)				Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)					
Pátek	Zeměpisný kroužek (vych., 09:00-11:00, KM odd. C)		Kroužek PC (12:30-14:30, KM odd. C)				Kondiční cvičení (vych. , PZ odd. D, 14:00-15:00,18:30-19:30, monitorováno-dohled dozorce)			Volnočasový program, sebeobslužné činnosti		
			DVD klub (13:00-15:00)									

				(dle pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)	
Sobota	Generální úklid odd. C (08:30-11:00, pracovní terapie)	Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)			
	Kondiční cvičení (vych. , PZ odd. D, 08:00 - 10:00, monitorováno-dohled dozorce)	Kondiční cvičení (vychovatel , PZ odd. D, 18:30-19:30 monitorováno-dohled dozorce)			
Neděle	Volnočasový program, sebeobslužné činnosti (dle vnitřního řádu oddělení, sledování TV, DVD, individuální zájmová činnost dle návrhů ods. a pokynů specialistů VT, dozorců a vychovatele)				
	Kondiční cvičení (vychovatel , PZ odd. D, 09:00 - 10:00, 18:30-19:30 monitorováno-dohled dozorce)				

Sestavil: speciální pedagog Bc.

Vrchní komisař
mjr. Mgr.
vedoucí oddělení výkonu trestu a vazby

1. Vaše zařazení ve výkonu trestu odnětí svobody

- dohled
 ostraha
-

2. Které z aktivit programu zacházení ve věznici navštěvujete?

- Vzdělávací (kroužek PC, výuka ČJ, zeměpisný kroužek atd.)
 Zájmové (sportovní kroužek, akvaristika, zahradnický kroužek atd.)
 Speciálně-výchovné (terapie, sociálně právní poradenství atd.)
-

3. Z jakého důvodu jste se rozhodl účastnit se této aktivity?

- Zajímá mě zaměření aktivity
 Účast ostatních odsouzených
 Doporučení speciálního pedagoga
 Podle osoby vedoucího kroužku (vychovatele)
 Zlepšení své kvalifikace (využití v dalším životě)
 Návaznost na aktivitu vykonávanou i před výkonem trestu (dokončení studia atd.)
-

4. Ohodnoťte, prosím, jak jste celkově spokojeni s kvalitou Vámi navštěvované aktivity ve věznici v Břeclavi

- velmi spokojen
 spíše spokojen
 spíše nespokojen
 rozhodně nespokojen
 neumím posoudit
-

5. Navštěvoval jste nějaké zájmové aktivity před výkonem trestu odnětí svobody?

- Ano (v případě, že odpovíte ano, rozveďte prosím v dalších možnostech)**
- Vzdělávací (kurzy jazyků, kurzy PC aj)
 - Zájmové (sport, rybaření, myslivost, motorismus aj.)
 - Speciální (komunity drogové prevence, účast na protialkoholním léčení)
 - Jiné.....

- Ne**
-

6. Účast na programech zacházení je pro mě

- důležitá, žádoucí
 povinná
 nepotřebná
 přínosem určitých výhod

7. Jak jste celkově spokojeni s šířkou nabídky aktivit, které Věznice Břeclav provozuje?

- velmi spokojen
- spíše spokojen
- spíše nespokojen
- rozhodně nespokojen
- neumím posoudit

8. Uvítal byste otevření nového kroužku, či aktivity, který není v nabídce? Pokud ano, napište jakého:

.....

9. Do jaké věkové kategorie patříte

- 18 – 24 let
- 25 – 34 let
- 35 – 44 let
- 45 – 54 let
- 55 a více let

10. Vaše nejvyšší dosažené vzdělání

- Základní
- Střední odborné učiliště (bez maturity)
- Střední odborná škola
- Vyšší odborná škola
- Vysokoškolské

11. Délka Vašeho výkonu trestu

- 1 – 2 roky
 - 3 – 4 roky
 - 5 – 6 let
 - 7 let a více
-